

## דבר המערכת

תלמידים יקרים שלום!

כשנשאל ד"ר פריץ קליין (שהיה אחד מרופאי האס.אס במחנה ההשמדה אושוויץ) על ידי ד"ר אלה לינגנס-ריינר (רופאה-ניצולת שואה): "האם לך כרופא אין שום כבוד לחיי אדם?" ענה לה קליין כי: מתוך כבוד לחיי אדם, אוציא מעי עיוור מוגלתי חולה. היהודי הוא המעי העיוור המוגלתי בגוף של אירופה..." (רוברט ליפטון, "רצח באמצעים רפואיים במחנה אושוויץ", עמוד 70)

במילים אלו ממש מתמצת ד"ר קליין את כל התפיסה הנאצית, לגבי היחס אל העם היהודי - כאל דלקת מזוהמת שחייבים להוציא בכדי לא להרעיל את כל הגוף, את כל יבשת אירופה. בעלון זה נתמקד בנושא הניסויים הרפואיים שנערכו בעיקר ביהודים במחנות הריכוז וההשמדה השונים. נעסוק באידיאולוגיה שמאחורי מעשי הרופאים הנאצים; נתאר את הזוועות שחוללו אותם רופאים ואת השלכותיהם על הקורבנות. לבסוף נספר על סופם של אותם רופאים.

ברצוננו להודות **לאיתן שוורץ**, שירה בורשטיין, ואליה

**מרואני**

שעזרו רבות בהכנת העלון.

תודה ל**שהרה בלאו** על העזרה בעיצוב הגרפי של הכריכה.

קריאה מועילה...

מירב גזיאל ורוויטל האן

## תוכן עניינים

1.....	דבר המערכת
2.....	תוכן העניינים
3.....	שבועת היפוקראטס
4.....	אידיאולוגיה
8.....	הסגל הרפואי המבצע
16.....	הניסויים הרפואיים
24.....	תוצאות הניסויים והשלכותיהם על הקורבנות
26.....	משפט הרופאים
29.....	כדאי לראות
30.....	כדאי לקרוא
31.....	סיכום
32.....	ביבליוגרפיה

## שבועת היפוקראטס

אני נשבע בשם אפולו המרפא, בשם אסקלפיוס, היגינה ופאנאקיה, וכל האלים והאלות עדי, כי אקיים את השבועה דלהלן כמיטב שיפוטי ויכולתי:

"אכבד ואוהב את מי שלימד אותי את אומנותי כמו את הורי; אחיה במחיצתו, ובמידת הצורך אחלוק עמו את רכושי; ילדיו יהיו בעיני כאחים, ואם יחפצו, אלמדם את ידיעותי בלא תשלום ובלא הבטחות שבכתב; אלמד את יסודות אומנותי לבני, לבניהם של מורי ולכל אותם תלמידים, אשר יצהירו כי הם נכונים לקיים את חוקי המקצוע, ולא לאיש זולתם.

אתן טיפול לחולי כמיטב יכולתי, ולעולם לא אזיק לאיש. לעולם לא ארשום סם קטלני כדי לפגוע באיש גם לא אייעץ לו עצה, אשר אם יעשנה - תביא למוות. לעולם לא אתן לאישה את המכשיר לגרימת הפלה. אשמור על טוהר חיי ואומנותי. לא אנתח כדי לסלק אבנים (אבני כליה, אבני מרה) אפילו כאשר המחלה ברורה; אשאיר זאת למי שמוכשרים לכך במיוחד.

לא אכנס לבית אלא לטובת החולה. ארחק מכל פשע בכוונה תחילה ומכל פיתוי, ובייחוד מתענוגות האהבה עם אנשים ונשים, אם בני חורין, אם עבדים.

כל אשר יוודע לי תוך כדי עבודה באומנותי ותוך כדי מגע ומשא עם בני אדם במסגרתה ושלא נועד להפצה, אצפין ולא אגלה לאיש.

מי ייתן ואמצא עונג בחיי ובאומנותי אם אקיים שבועה זו באמונה; אבל אם אפר אותה, ייפול ההפך מזה בגורלי".

## אידיאולוגיה

מדיניות מערכת הבריאות בזמן שלטונו של היטלר התמקדה כבר בתחילתה בהגשמתם של רעיונות מרכזיים באידיאולוגיה הנאצית. עיקר פעולותיה התרכזו בהגשמתן של "תוכניות להשבתת המין והגזע" ובפיקוח ושמירה על טוהרו וריבוי של הגזע הארי העליון. מהו הגזע הארי העליון?

הגזע הארי העליון הוא מושג שלקוח מהרעיון, המדעי כביכול, שנקרא "תורת הגזע". על פי תורת הגזע, העולם כולו מחולק לגזעים: הגזע האדום (הודים למשל), הגזע הצהוב (יפנים וסינים), הגזע השחור (כושים), **הגזע היהודי (אליו משתייכים בני העם היהודי) והגזע הארי (אליו משתייכים בני העם הגרמני, הדני, הנורווגי, השוודי וכו')**. הגזעים מדורגים לפי סדר מסוים, כשבתחתית הסולם ממוקמים הגזעים החלשים (ובניהם ניתן למנות את הגזעים "הצבעוניים" כמו השחורים והצוענים). היהודים, אגב, לא מדורגים בשום מקום בסולם הגזעים, מכיון שהם **תת-גזע, הם לא שייכים בכלל לקבוצת עמי העולם כי הם תתי-אדם**.

מובן שעל פי האידיאולוגיה הנאצית, במקום הראשון נמצא הגזע הארי החזק, המושלם מבחינה פיזית, גנטית ונפשית, ולו שתי מטרות מרכזיות: א. להשמיד את הגזעים החלשים ב. להתרבות ולממש את "עקרונ מרחב המחיה", קרי, כיבוש שטחים נוספים במזרח שבהם יחיו בני הגזע העליון.

בכדי לשבח ולהאדיר את הגזע הגרמני מבחינה איכותית וכמותית החל היטלר להפעיל על מערכת הבריאות הגרמנית את רעיון ה"אוגניקה". "אוגניקה" היא מושג שתבע סר פרנסס גלטון באמצע המאה התשע עשרה. גלטון טען שאפשר לשפר את התכונות התורשתיות של האדם היחיד ומתוך זה את תכונותיהן של החברה כולה. ניתן להשיג מטרה זו על ידי איתור התכונות המורשות החיוביות ושיפורן מצד אחד, ודיכוי התכונות השליליות ובייחוד המחלות התורשתיות מצד שני. מימושו של רעיון זה מחייב נקיטת צעדים מיוחדים כמו ייעוץ גנטי לפני נישואים, מלחמה במחלות מין, טיפוח בריאות הנפש ועידוד פעילות גופנית. בתחילה זכה הרעיון לתמיכה בארה"ב ובבריטניה, בעוד הציבור הגרמני לא התעניין בו כלל. כל זאת השתנה כשעלו היטלר והמפלגה הנאצית לשלטון.

אז לבש הרעיון צורה חדשה: הגנטיקה של שיבוח הגזע הארי. במרכז הרעיון עמדה תוכנית מדעית, שפותחה במכון האוניברסיטאי לביולוגיה של התורשה ולהיגיינה של הגזע שבפרנקפורט. בבסיסה עמדו שתי תוכניות בעלות רעיון אוגני המשלימות זו את זו:

1. "אוגניקה חיובית" - עידוד ריבויים של האנשים הרצויים ושיבוח תכונותיהם הגנטיות.
2. "אוגניקה שלילית" - מניעת לידתם ו/או השמדתם של הבלתי רצויים, של חולי הרוח והחולים במחלות תורשתיות שבקרר העם הגרמני, ובשלב הבא השמדת אוכלוסיות ועמים שעצם קיומם אינו רצוי לגרמנים. הרמן ראושנינג, אחד מבכירי המשטר הנאצי בדאנציג שהתפכח מהאידיאולוגיה הנאצית וברח לשוויץ ב-1935, סיפר כי באחת משיחותיו עם היטלר הדגיש הלה את דבר זכותו להשמיד מיליונים מבני הגזעים הנחותים (יהודים, סלאבים, שחורים וכו'): "...חובה מוטלת עלינו לעקור אוכלוסין. למה לא אקח לי את הזכות לסלק מיליונים של בני גזע נמוך, המתרבים כרמשים ואין אני אומר להשמידם, אלא שאכבול באורח שיטתי את הרבייה הטבעית הגדולה שלהם. יש אמצעים רבים להביא גזע בלתי רצוי לידי גסיסה ולבצע את הדברים באורח שיטתי ללא גרימת כאב. בדורות מלפנים היתה זו זכותו הגמורה של

המונח להשמיד שבטים שלמים, עמים שלמים". (מתוך ספרו של ד"ר מרק דבורז'צקי, "אירופה ללא ילדים", עמוד 37).

וכפי שהוסיף דאמצוג, מפקד משטרת הביטחון בפוזנא, שבפולין: "מלחמת העמים אינה מאבק פוליטי אלא מאבק ביולוגי, שינצח בו העם החזק ביותר מבחינה ביולוגית והמוכשר ביותר לחיים. מלחמת העמים סופה שהיא מביאה לידי אלטרנטיבה של 'אתה או אני' ובמקרה זה רצוננו שידינו תהיה על העליונה" ("אירופה ללא ילדים", עמוד 42).

דרך מחשבתם של הנאצים המושגת על מושגים אלו הביאה את המדענים הגרמנים לכך שיתנו דם למבצעי זוועה כגון:

**עיקור חולי התורשה** - הנאצים השתמשו ב"אוגניקה" כאמתלה לעיקור המוני ושיטתי של חולים ואחר כך לסילוקם מהעולם של חולים שהם למעמסה על החברה (כמו חולים במחלות תורשתיות, מפגרים בשכלם, חולי נפש ואלכוהוליסטים כרוניים), ולבסוף לסילוקם מהעולם של מיליוני בני-אדם, שהם בלתי רצויים מבחינה פוליטית ואידיאולוגית. מדיניות זו בוצעה באמצעותם של שלושה חוקים עיקריים:

א. החוק למניעת לידתם של צאצאים חולים במחלות תורשתיות (1933); ב. החוק להגנה על הבריאות התורשתית של העם הגרמני (1933); ג. החוק להגנת הדם הגרמני והכבוד הגרמני (1935).

לפי חוק א' ניתן היה לבצע עיקור בכל אדם החולה במחלה תורשתית. כל ילד מגיל עשר שחלה בעיוורון, פיגור, חירשות, סכיזופרניה או מניה דפרסיה. כל רופא או מטפל רפואי אשר טיפל במקרה בחולה שחלה במחלות הנ"ל או נודע לו על אדם שחלה במחלה תורשתית חייב היה להודיע על כך לקצין הבריאות המקומי, כדי שזה ידאג שהנ"ל יעבור עיקור. בגרמניה היו מועמדים לעיקור כחצי מיליון איש.

לפי חוק ג', החוק להגנת הדם הגרמני, נשמר טוהר הדם הגרמני דרך הפיקוח על הנישואים - ליהודים ולגרמנים נאסר להתחתן זה עם זה כדי לא לטמא את הגזע הארי העליון. חוק זה הלך צעד אחד קדימה מהמדיניות האוגנית הבסיסית, היות והוא הכניס לתחום בני האדם הלא רצויים מסיבות רפואיות, אמות מידה גזעניות אנטישמיות אשר פסלו כל קשר עם היהודים. החוק כולו כוון נגד יהודים ולמען טוהר הגזע הגרמני.

בנוסף לחוקים אשר באמצעותם החלה להתבצע בגרמניה מדיניות אוגנית גזענית, החלו לקום מחלקות וגורמי מחקר אשר תפקידם היה לתמוך מחקרית במדיניות מפלה זו. לצורך מטרה זו הוקמו שתי מחלקות מיוחדות במערכת הבריאות הנאצית: מחלקה L - עסקה בסקר גנטי וביולוגי של כל האוכלוסייה הגרמנית, ובחקירה קרימינולוגית ביולוגית של אוכלוסיית מוסדות הענישה, ובתי חולים לחולי נפש ויתומים. מחלקה M - היתה אחראית על המחקר הגנטי ועל לימוד בעיות בבריאות הנפש תוך הסתמכות על ניסויים מדעיים גנטיים.

**אותונוסיה** - רצח מאה אלף חולי נפש יהודים וגרמנים באמצעות גז בשנים 1939-1941 בגרמניה. באמצעות רצח זה באה לידי ביטוי השמדתם של ה"לא ראויים לחיות" כדי לשפר את הגזע.

מערכת הבריאות הגרמנית היתה מתואמת ומשולבת במדיניות הנאצית של הרייך וחלק בלתי נפרד ממנה. פעולתה התמקדה בשמירה על טוהרו, בריאותו וחוסנו של הגזע הגרמני הארי

ודאגה להרחקתו של העם היהודי מהחברה. גישה זו פותחה בספר חשוב מאוד שכתב רודולף ראם, ספר שנעשה מורה דרך מקובל לתלמידי רפואה ורופאים צעירים. בספרו מביע ראם אידיאליזם נעלה בנוגע לתפקידו של הרופא הגרמני. הוא מתאר את הרופא הגרמני החדש כאדם שמאמץ לעצמו את ה"אידיאליזם" הנאצינל-סוציאליסטי, שאינו מטפל עוד בחולה האינדיבידואלי אלא הוא "רופא של העם והאומה" שעוסק ב"טיפוח הגנים". במקום אחר נאמר "חובתה הראשונה במעלה של מדינה לאומית היא לתת חיים וקיום רק לאנשים בריאים וכשירים מבחינה תורשתית, וטהורים מבחינה גזעית לעולמי עד. חייו של הפרט יש להם משמעות רק לאור מטרה סופית זו".

כל העובדים במערכת הבריאות הגרמנית היו ארים ורובם חברי המפלגה הנאצית. פרופסורים נתמנו לא על סמך סגולותיהם המקצועיות אלא על סמך חברותם במפלגה. תכנית הלימודים הרפואית קוצצה והותאמה לתביעות המטרה הנאצית. העיקרים של תורת הגזע הנאצית השתלטו על חדרי הלימוד באוניברסיטאות ועל המעבדות. נערכו קורסי השתלמויות מיוחדים שבאו במטרה לרענן את ידיעותיהם של הרופאים. כל הרופאים בשרות הממשלתי הוצרכו לעבור שמונה עשר חודשים של לימוד השתלמותי של האידיאולוגיה הנאצית. כך הפכה מערכת הבריאות בגרמניה לקרקע פורייה לחינוכם של רופאים אשר השקפת עולמם הובילה אותם להשמיד עמים "הנחותים מהם" ולבצע ניסויים רפואיים חריגים, שנגדו לחלוטין את האתיקה המקצועית והרפואית.

## הניסויים הרפואיים

### מהו ניסוי רפואי?

ניסוי מדעי הוא מחקר שיטתי ומתוכנן, אשר בודק הנחה, שיטה או פעולה בדרכים מבוקרות ושיקולים סטטיסטיים, בהתאם לתוכנית פעולה מוגדרת מראש. הניסוי הרפואי בבני אדם מתייחס לכל פעולה הנעשית בבני אדם שאינה מקובלת כשגרתית או שימוש הנעשה בבני אדם בתכשירים, בתרופות או בחומרים מגוונים, שלא בהתאם לפעולות הידועות והמקובלות לתכשירים אלו. מטרת הניסויים היא הרחבת הידע התיאורטי או המעשי הנוגע לתפקודו של גוף האדם; הבחנת השפעות של חומרים על גופו או נפשו של אדם; הבנת תהליכי מחלה או הבנת תהליכי ריפוי. ניסוי רפואי כשלעצמו הוא דבר מקובל וידוע במחקר הרפואי אך יש חוקים החייבים להישמר בכל פעם שהוא מתבצע: 1. הניסוי חייב להיערך בהסכמתו של החולה ולטובתו; 2. החולה יכול בכל רגע לדרוש להפסיק את הניסוי; 3. על הניסוי להיעשות תוך שמירה על היגיינה מקסימלית, זהירות מדעית ועל סמך תוצאות הניסוי בחיות; 4. מבצעי הניסוי צריכים להיות אנשים בעלי סמכות מדעית, הנוהגים לפי מצפון רפואי טהור ולאור ההכרה בערך קדושת האדם. אסור לרופא להשתמש בנתוני המדע לשם פגיעה בחיי האדם בכל צורה שהיא. בניסויים שערכו הרופאים הנאצים, כפי שנראה בהמשך, אף אחד מהכללים הנ"ל לא נשמר.

### הניסויים הרפואיים בעידן הנאצי

את הניסויים הרפואיים שביצעו הגרמנים ניתן לחלק לשתי קטגוריות: א. ניסויים שנעשו על בני אדם בעל כורחם, שבוצעו לפי פקודה של הרשויות העליונות, למען מטרות, כביכול, מדעיות ואידיאולוגיות ולמען אינטרסים של המלחמות; ב. ניסויים במחנות ריכוז שבוצעו בכפייה על ידי

הקצינים הרפואיים הנאצים לשם רכישת ניסיון וידע רפואי ולעיתים מתוך סקרנות, שעמום ושעשוע. את הקטגוריה הראשונה ניתן לחלק לשני חלקים:

1. ניסויים שמטרתם הייתה מציאת גנים שיוכלו לשבח גנטית וכמותית את הגזע הארי ובוצעו בתאומים, בגמדים, בבעלי מומים. דרך עשייתם ומטרתם נגדו את דרך המוסר והאתיקה הרפואית. ניסויים אלו התרחשו במחנות הריכוז וההשמדה.

2. ניסויים שמטרתם תאמה את האתיקה הרפואית ואת מטרותיה של הרפואה אך דרך עשייתם נגדה את המוסר האנושי. ניסויים אלו נערכו בבני אדם על מנת לרכוש ידע על סוגי תרופות וצורות טיפול במחלות שונות שפקדו את אזרחי הרייך. כמו כן נעשו ניסויים במטרה לבדוק את הסתגלותו של גוף האדם למצבים שונים (בידע זה יוכלו להיעזר חיילים המשרתים בשדה הקרב). בל נשכח שגרמניה היתה בעיצומה של מלחמה וגם חייליה שלה נפצעו פצעים קשים על צורותיהם השונות. דבר זה הגביר את המוטיבציה אצל הרופאים הנאצים להרחיב את ידיעותיהם וללמוד כיצד ניתן לרפא את החיילים הפצועים מפצעייהם השונים.

לגבי הקטגוריה השנייה ניתן לומר שהניסויים שבוצעו היו בעיקר ניתוחים סתמיים חסרי מטרה מוגדרת חוץ מאשר הקניית ניסיון לסטודנטים ולרופאים צעירים. ניסויים כדוגמת ניתוחי הוצאת המעי העיוור שנעשו בגברים ונשים יהודים, ללא הרדמה או שמירה על היגיינת גופו של המנותח.

ניסויים כאלו ואחרים היו חסרי מטרה רפואית כלשהי ובוצעו בצורה סדיסטית על חולים יהודים שהפכו לשפני ניסיון לכל דבר.

בעלון זה נבחר את הרעיונות והמטרות שעמדו מאחורי ביצוע הניסויים הרפואיים, וכמו כן נפרט את המניעים, שחלקם אידיאולוגים, שהנחו את הרופאים הנאצים במעשיהם. ואלו הם:

א. לרבים מהם שימשו ניסויים אלו הזדמנויות ללמוד את סודות התורשה (נושא זה יורחב בהמשך), דבר שיאפשר את הכפלת האומה הגרמנית.

ב. רבים מהרופאים רצו לעסוק בניסויים אלו כדי להגיע להישגים וחיידושים בצורות טיפול בפציעות ובשאר דברים השייכים לתחום הצבאי, מתוך רגשי נאמנות למולדת ולצבא הגרמני.

ג. רופאים אחרים עסקו בניסויים רפואיים אלו מתוך שאיפה להתקדם בסולם הדרגות, להתקדם בקריירה הרפואית ולהשיג תארים מדעיים רפואיים.

ד. חלק מהרופאים עסקו בניסויים אלו על מנת שלא להישלח לחזית הקרבות ולהישאר בעורף.

לסיכום, אמנם יש סיבות שונות אשר גרמו לרופאים גרמנים לקחת חלק, ליזום ולהציע הצעות חדשות בנושא הניסויים הרפואיים. אך המכנה המשותף לכולם הוא הסתנוורתם מרעיון הגזענות, הטיפוח והשיבוח של הגזע הארי ושמירה על טוהרתו.

בהמשך העלון נראה כיצד "התמכרותם" של הרופאים הנאצים לאותם רעיונות גזעניים באה לידי ביטוי בניסויים עצמם, בתוצאותיהם ובהשלכותיהם הן על הרופאים והן על הקורבנות.

## הסגל הרפואי המבצע

רופאי הרייך השלישי תרמו את חלקם הנכבד בהשמדה על צורותיה השונות של העמים הנחותים, ובמיוחד של היהודים, בתחומים שונים ובדרכים רבות.

הרופא הנאצי לקח חלק בהשמדת אויבי הגזע הארי בדרכים שונות: אותונסיה, רצח חסד כביכול של חולי הנפש בגז; מיונם ושליחתם של מיליוני בני אדם שלא נראו כשירים לעבודה לתאי הגז והמשרפות וכמובן ניסויים שבוצעו ב"שפני הניסיונות" היהודים והצוענים להאדרת המצע הגרמני והשבחת הגזע הארי.

הם המיתו בידיהם חולים בבתי חולים שבמחנות, על ידי זריקות של פאנול (חומר כימי) לתוך הלב של חולים בבית חולים. לכן הליכה לבית החולים במחנה הריכוז נחשבה כהליכה הישר אל המוות. כך בעצם שינו הרופאים את ייעודם העיקרי בפעולותיהם, שכן במקום להביא חיים והצלה הם הביאו סבל ורצח.

כמו כן, רופאים אחרים אשר לא נטלו חלק בכל המעשים הנוראיים הללו לא אמרו דבר ולא הוכיחו את הרופאים המבצעים למרות שהכל היה ידוע.

כאמור, בפרק הראשון, תיארנו את הסיבות השונות שגרמו לרופאים מהשורה לקחת חלק בניסויים אך חשוב להדגיש שרוב הרופאים הגרמנים עשו את פשעיהם מרצונם החופשי ומיזמתם ללא כפייה כלשהי. כפי שנכתב בספרו של ד"ר מיקלוש ניסלי ("הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", עמוד 91): "ד"ר וולף הינו רופא העוסק במחקר באושוויץ. גם הוא רוצה להרוויח ממותם של מאות אלפי אומללים. רוצה ללמוד מן הסימפטומים של שלדי אדם שמשקלם ירד לשלושים קילוגרם. גם הוא רוצה להעשיר את מדע הרפואה, לגלות סודות שעדיין איש לא הצליח לגלות. כל אחד מבין הרוצחים הללו שנשבעו פעם שבועת רופאים רודף אחרי תהילה מדעית כביכול."

### הרכב הרופאים

הסגל הרפואי אשר ביצע את הניסויים ב"שפני המעבדה" האנושיים במחנות היה מורכב ביותר. היו בו כמובן הרופאים הנאציים - אשר היו בין הוגי הרעיונות הרבים לניסויים השונים והמנצחים על הניסויים, וכן רופאים אסירים, אשר חלקם היו בני ארצות כבושים ומיעוטם יהודים. היו אחיות גרמניות ואחיות יהודיות - ועוד בעלי תפקידים למיניהם - צלמי רנטגן, אחים סניטריים, רשמים גרפיקאים מטפלים ועוד.

### הרופאים הנאציים

#### פרופ' קרל ברנט

פרופסור ברפואה שהיה רופאו האישי של היטלר והאחראי הראשי לענייני בריאות וסניטריה ברייך הגרמני. בשנת 1934 הועמד על ידי היטלר בראש מבצע האותונסיה ההמונית בגרמניה. החל משנת 1942 שימש קרל כנציגו האישי של היטלר בכל ענייני הבריאות והיה המתאם ובר הסמכא בין כל מנגנוני הבריאות במדינה ובכללם שירותי הבריאות האזרחיים של המפלגה והמדינה; שירותי הרפואה של הצבא הגרמני, והשירותים הרפואיים של הס"ס.

פרופ' ברנט אמנם לא לקח חלק מעשי בניסויים רפואיים בבני אדם, אך מעצם מעמדו ותפקידו הוא איש אשר נתן את הסכמתו לביצוע הניסויים ורק עם אישורו הראשוני החל הרעיון לקרום עור וגידים ולהתבצע על ידי הרופאים הנאצים, הלכה למעשה, במחנות הריכוז וההשמדה.



## ד"ר יוזף מנגלה

נולד ב-1911 בעיר גינצבורג שבגרמניה להורים קאתולים אמידים מאוד. ב-1937 הצטרף למפלגה הנאצית. ב-1938 סיים את לימודי הרפואה באונברסיטת פרנקפורט והצטרף למנגנון הרייך. במקביל גם קיבל תואר דוקטור לפילוסופיה מאוניברסיטת מינכן. שתי אוניברסיטאות אלו היו ידועות ברוחן הפרו-נאצית. ב-1939 התקבל לעבודה ב"מכון לביולוגיה של התורשה" כשבראשו עמד פרופ' פרשוור. ב-1940 חווה הפרופסור את דעתו על מנגלה: "עבודתו רצויה מאוד במכון כי יש לו כישורים והכשרה אנתרופולוגית העשויה לסייע לעבודתו בתחום התורשה הביולוגית והגזעית" "ניסויים רפואיים בבני אדם בתקופת הנאצים", (מתוך עבודתו של רונית קרומהולץ, עמוד 67).

בפרוץ מלחמת העולם הצטרף מנגלה לצבא. בהתחלה הוא שירת באחד מבתי החולים שבעורף. עם פתיחת החזית נגד רוסיה (ב-1941) נשלח לחזית, אך עקב מצבו הבריאותי חזר לעורף ושובץ בצוות הרפואי של אושוויץ. במסגרת תפקידו זה נתמנה לקצין ס"ס בדרגת סרן. תפקידו המעשי היה לערוך סלקציה בין המגיעים ברכבות למחנה ההשמדה, כלומר לקבוע מי מתאים לעבודה ומי לא מתאים. קביעה זו נעשתה לפי המראה החיצוני השטחי של העוברים לפני מנגלה. מי שנראה כשיר הופנה, בתנועת אצבע קלילה, ימינה וזכה לדחיית הוצאתו להורג. הבלתי כשירים הופנו שמאלה אל תאי גזים, כלומר אל מותם. אחד העדים מספר שמנגלה תמיד ניהל את הסלקציות בשלוות נפש, כשהוא שר את וולס הדנובה. מדיו תמיד היו מגוהצים וללא רבב ושוט צליפה אחוז באחת מכפות ידיו. בדרך כלל נהג לחייך באבירות אל אלה אשר נשלחו לתאי הגזים. רופא הס"ס שעבד עם מנגלה הביא את ה"אני מאמין" שלו בעדותו במשפט. הוא טען שמנגלה היה משוכנע כי קיימת מלחמה כללית בין הגרמנים והיהודים. הוא ראה ביהודים את המתחרה הרציני של הגרמנים והעריך את היהודים כגזע אינטליגנטי ביותר אך מסוכן עד מאוד, שאין מנוס אלא להשמידו. מנגלה היה מסור לעניין אחד בלבד - השמדת העם היהודי. הוא היווה את הדגם של הרופא הנאצי המובהק העושה ככל שביכולתו למען עמו וגזעו.



יוזף מנגלה

בצד עיסוקו ביהודים, היה גם הרופא הראשי של אנשי הס"ס באושוויץ. כל הפעילות הזו היתה רבה למדי, אך ד"ר מנגלה לא הסתפק בכך. הוא היה אחראי גם למחנה הצוענים (ובחלקם אף ערך ניסויים רפואיים) והקים צריפים מיוחדים המיועדים לתאומים יהודיים ולגמדים, אשר בהם ביצע ניסויים מדעיים. שאיפתו של ד"ר מנגלה הייתה לגלות את סוד התאומים. כאמור, הוא האמין כי אם יעלה בידו לפתור קושיה זו, הוא יוכל להביא לכך שכל אם גרמניה תלד בכל לידה שני תינוקות אריים במקום אחד. התעניינותו בתאומים הופצה במהרה בכל רחבי אושוויץ.

כמה מאות אנשים ניצלו ממות בתאי הגזים על ידי העמדת פנים כאילו הם תאומים. ד"ר מנגלה עזב את אושוויץ בינואר 1945, 17 יום לפני בואם של הרוסים לשחרר את המחנה. לקראת עזיבתו שלח את כל התאומים אשר היו תחת חסותו לתאי הגזים. הוא נמלט ובידיו תעודות מזויפות על שם ד"ר מיקלוש ניסלי (אסיר רופא יהודי הונגרי ששימש בכפיה עוזרו של מנגלה והפתולוג הראשי של אושוויץ). הוא הואשם בביצוע סדרה של ניסויים רפואיים בבני אדם ובכך שגרם למותם במישרין של ארבע מאות אלף בני אדם. בתום המלחמה ערכו השלטונות האמריקאיים חיפושים וסריקות אחר פושעים נאציים בתחום שיפוטם הצבאי, אך ד"ר מנגלה לא

הופיע ברשימה מהסיבה הפשוטה ביותר - מעטים בלבד מקרב אלה אשר מזלם הפגישם עם ד"ר מנגלה נותרו בחיים כדי להעיד. אמנם מפעם לפעם הוזכר שמו בבתי משפט בעת דיונים בפשעיהם של נאצים אחרים, אך איש לא ייחס חשיבות לשם זה. רק ב-1958 הועבר תיקו של מנגלה לעיון משרד המשפטים הגרמני ובו נכתב כי מנגלה מתגורר כעת בארגנטינה. ב-1962 הוזכר שמו ב"משפט אושוויץ הראשון" שנערך בפרנקפורט. רוקח המחנה, ויקטור קפסיוס, הזכיר את שמו של מנגלה כאחד הרופאים שלקחו חלק פעיל ברציחות באושוויץ. בינתיים מנגלה עבר לחיות בפרגוואי, תחת שם בדוי, והועסק כיועץ משטרה למשרד הפנים. הוא נישא פעמיים ונולד לו בן בשם קרל היינץ.

כיום, איננו יודעים בוודאות מה עלה בגורלו של ד"ר מנגלה. יש שמועות הטוענות כי הוא נפטר ועצמותיו קבורות בברזיל, שמועות אחרות גורסות שהוא לקה בדום לב בעת שחיה באגם במהלך נופש עם ידידים גרמניים ונקבר בארגנטינה. הדבר הוודאי היחידי שניתן לומר עליו שבגלל סדרה של מחדלים רציניים הוא מעולם לא עמד לדין.



קרל קלאובר

### פרופ' קרל קלאובר

גינקולוג מפורסם בגרמניה, שנולד ב-1899 והיה פרופסור לגינקולוגיה ומיילדות באוניברסיטה של קאניגהיסטה, בשלזיה העילית שבגרמניה. בימי הנאצים הוא עסק במחקר: בדמוגרפיה החיובית - כלומר יצירת שיטת ריפוי לנשים סטריליות (עקרות) גרמניות כדי להאדיר על ידי כך את העוצמה הביולוגית של העם הגרמני. בדמוגרפיה השלילית - יצירת שיטה של סטריליזציה (עיקור) המונית לשם חבלה בעמים הנכבשים והריסת כוחם הביולוגי של המנוצחים.

בימי המלחמה עבד פרופ' קלאובר בתחום התעשייה הכימית של גרמניה. גרמניה סבלה ממחסור כבד בIOD, וקלאובר חיפש אמצעי כימי שימשם תחליף לשם ביצוע צילום רחם וחוצצרות השחלה. בחיפוש אלה של תחליף לIOD השתמש קלאובר בניסויי אדם, ובגופותיהן של נשים, עצירות מחנות הריכוז, שהיה קונה אותם מאנשי ס"ס שניהלו את העבודה במחנות. הניסויים גרמו לנשים סטריליזציה (עקרות) חמורה מה שגרם לפרופ' קלאובר לחשוב שאפשר להפוך את החומר הזה לאמצעי סטריליזציה המונית מהירה. הוא החל לעסוק בניסויים אלה כבר בחודש מאי 1941.

בתחילה, הוא פנה אל הרופא הראשי של הס"ס, ד"ר גראוויץ ואל ראש הס"ס הימלר וביקש שיוקם לו "מכון לחקר הרפרודוקציה הביולוגית" במחנה הריכוז אושוויץ, שיעשו בו ניסויים בבעלי חיים ובנשים אסירות המחנה. ב-1942 ניתנה לו הרשות הרשמית מטעם הימלר לבצע את הניסויים בעצירות המחנה. הימלר היה מעוניין במימדים המוניים של סטריליזציה (עיקור של כאלף נשים ליום). ב-1943 הודיע לו קלאובר שעבודתו הגיעה כמעט לסיומה, והמסקנה היא שיש ביכולתו של רופא מומחה אחד לבצע עד אלף עיקורים ביום, ואם יעשו זאת מאה רופאים בשנה ניתן יהיה לבצע עד שלושים ושש מיליון סטריליזציות בשנה. ניסויי הסטריליזציה על ידי הכנסת חומרי קאוטרזנטי נמשכו במחנות אושוויץ וראוונסברוק בשנים 1942-1945 עד פינוי המחנות ושחרורם על ידי בעלות הברית. פרופ' קלאובר היה אחד מבין הרופאים הפושעים הגדולים ביותר בתקופה הנאצית. הוא נתפס בידי הרוסים ב-1945, שוחרר, נאסר מחדש בגרמניה, ומת בכלא הגרמני ב-1957.

**ד"ר אדוארד וירטס**

ד"ר אדוארד וירטס שימש רופאו הראשי של מחנה אושוויץ מ-1942 עד הפינוי על ידי בעלות הברית. לפני המלחמה קיים ד"ר וירטס פרקטיקה נרחבת בערי שדה באזור באדן שבגרמניה. בתחילת המלחמה גויס כרופא ליחידת עילית של הס"ס והוצב ביחידות השונות בחזית. לאחר שחלה במחלת לב הועבר מהחזית לעורף. כך הגיע לרשות הפיקוח על מחנות הריכוז ולאחר מכן לאושוויץ. בספרו של רודולף הס, "הקומנדנט מאושוויץ מעיד", הוא מתאר את וירטס כ"רופא מוכשר וזהיר בעל חוש מצפון ואחריות". את הפקודות שניתנו לו הוא מילא בקפדנות רבה, אך לפי דברי הס, התלונן לא פעם לפניו כי "ההמתות אינן מתיישבות עם מצפוני כרופא וכי הוא מתייסר בשל כך ייסורים קשים. אף מיבצע חיסול היהודים הסב לו ייסורי מצפון" (עמוד 281). הוא ביקש שיעבירו אותו לתפקיד רפואי אחר אך לא קיבל מענה לבקשה זו. הוא ערך בעצמו את כל הניסויים לשם ייצור של חומצת ציאן להזרקה וכן ערך בתכשיר זה ניסויים שונים.

לפי דבריו של הס, נראה כי במגעו עם האסירים היה וירטס הוגן וניסה לתת להם יחס של צדק והבנה. אל הרופאים האסירים נתן יחס טוב במיוחד עד כי הס התרשם שהוא נוהג בהם כחברים לכל דבר. הוא ערך ניתוחים וניסויים בשביל מחקרו למען הסרטן. ולדברי הס ניסוייו לא גרמו נזק לאיש ואף גרמו להתקדמות מדעית בחקר הסרטן. לאחר שחרור אושוויץ נלקח למחנה מיטלבאו ולאחר מכן למחנה ברגן בלזן. מחלת הלב ממנה סבל החמירה עקב עבודתו באושוויץ וכן נחלשה שמיעתו בקצב מהיר.

**ד"ר הורסט שומאן**

שימש כרופא ב"לופטוואפה" - חיל האוויר הנאצי, ולאחר מכן נמנה עם האחראים על מבצע אותונוסיה. הוא אשר תכנן וביצע את ניסויי העיקור בגברים. הוא "טיפל" בהם בהקרנות רנטגן במינון גבוה שחדרו עמוק אל תוך מערכת הרבייה הגברית וגרמו לגברים לא רק לאבד את גבריותם אלא גם את חייהם. עד שנת 1950 חי שומאן כאדם חופשי בגרמניה מבלי שידרש לתת את הדין. אלא שלאחר 1950 הוא נמלט לחארטום, בירת סודן, ולאחר מכן שימש כרופאו האישי של שליט גאנה (מדינה באפריקה).

לאחר זמן מה הוסגר שומאן לגרמניה אך שם נקבע כי אינו כשיר לעמוד למשפט מסיבות רפואיות. כך הסתובב לו פושע נאצי זה חפשי ללא משפט. כיום איננו יודעים מה עלה בגורלו, קרוב לוודאי שהוא נפטר.

**ד"ר ארנסט גראוויץ**

מבכירי הס"ס ששימש רופא ראשי של הס"ס וכראש המשרד הראשי לתברואה של הס"ס. במשרד זה רוכזה כל מערכת התברואה של הס"ס. כמו כן הוא קיבל תפקידי כבוד רבים שהוענקו לו על ידי הממשל הנאצי כדוגמת נשיאות ארגון הצלב האדום הגרמני. גראוויץ היה אחראי לכל המתקנים הסניטריים לרפואה מונעת בתחום יחידות העילית של הס"ס. בתקופת המלחמה הוא הקדיש את עיקר פעולתו למחנות הריכוז. משרדו קיבל לידיו את כל התרופות יקרות הערך שהגיעו למחנות עם היהודים ונגזלו מהם. יותר מכולם הטריד את מנוחתו מחנה אושוויץ ומשנת 1940 עד תום המלחמה ערך בו ביקורים רבים. הוא סיפק את גז הציקלון ב' באופן שוטף למחנות הריכוז למטרת השמדת היהודים. בשל התקפות האוויר שפגעו במשלוחי הגז ברכבות נאלצה הנהלת המחנה להביא מידי פעם את הגז באמבולנסים. במשך הזמן כולם התרגלו להשתמש בתוך המחנה באמבולנסים שעליהם הסמל של הצלב האדום לנסיעות מכל הסוגים: להובלת מתים, להובלת אסירים שנשלחים כעת להשמדה, להובלת הגז הדרוש לשם כך וכו'.

לרופא הס"ס הראשי ולנשיא הצלב האדום הגרמני (גראוויץ) היתה כל האינפורמציה בשלמותה על עניינים אלו אך הוא מעולם לא התקומם נגדם.

### ד"ר הייסמאייר

רופא שהתגייס לשורות הס"ס ושימש בתחילה כרופא במחנה הריכוז נוינגאמה. לקראת סוף המלחמה רצה הייסמאייר לקבל קידום בעבודתו ולהתמנות לדרגת פרופסור. על כן הוא כתב תזה (מחקר) רפואית שהתבססה על נסיונות במחלה ממארת בבני אדם. את האישור להשתמש באסירי מחנות ריכוז קיבל בקלות מידידו הטובים במפקדת הס"ס בברלין. וכך היה זה הוא, יחד עם עמיתו לעבודה ד"ר טרבינסקי, שערכו את הניסויים במחלת השחפת בילדים ומבוגרים במחנה הריכוז נוינגאמה.

עם תום המלחמה עבר ד"ר הייסמאייר עם משפחתו למזרח גרמניה שם פתח קליניקה פרטית משגשגת לטיפול בחולי שחפת. רק ב-1964 הצליח בבית המשפט במזרח גרמניה להעמידו לדין ולאסרו. במשפטו הסביר הייסמאייר שאינו יכול להביע חרטה על מעשיו וטען שעבר זמן רב מדי. הוא ביקש שישקלו את מעשיו הטובים לאחר המלחמה. עם זאת, הוא נידון למאסר עולם עם עבודת פרך ומת בכלא אחרי שנה מהתקף לב בגיל 61.

### ד"ר זיגמונד רשר

מילא תפקיד מרכזי בניסויי לחץ הגבהים שנערכו במחנה דאכאו שבוצעו במאתיים אסירים אשר מתוכם מתו ארבעים אסירים לפחות. כמו כן לקח חלק פעיל בסדרת "ניסיונות הקפאה" שבוצעו בארבע מאות שפני הניסיון האנושיים, ושמתוכם מתו תשעים אסירים. ד"ר רשר מעולם לא הועמד למשפט.

### אדולף פוקורני

יזם תכנית העיקור ההמוני על ידי צמחים (התכנית לא יצאה לפועל מסיבות טכניות). בתום המלחמה, הוא נאסר והובא למשפט, אך שוחרר מחוסר הוכחות כי ביצע באמת ניסויים בבני אדם. הוא הפך לאדם חופשי שעוסק ברפואה בגרמניה.

כמן כן היו במחנה אושוויץ רופאים נוספים שעבדו לצידו של מנגלה אך לא התמחו בסוג מסוים של ניסויים כמו למשל ד"ר טילו, ד"ר וולף וד"ר פריץ קליין שמתואר כ"אחת מהדמויות האפלות ביותר של אושוויץ" ("הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", מיקלוש ניסלי, עמודים 174-175)

נוסף לרופאים הנאצים מבצעי הניסויים הפליליים יש להוסיף ולהזכיר גם את הרופאים שעסקו בביצוע האוטונוסיה. רבים מתוך רופאים אלו היו פסיכיאטריים ששלחו למוות בתאי הגזים עשרות אלפי חולי נפש, ואלו חלק מהם: היידה ווארנר, ד"ר הרברט לינדן, פרופ' ניטשה, ד"ר באומהארט, ד"ר ואלטר שמידט ועוד. חלק מהם הועמדו לדין ונענשו בגזר דין מוות, חלק נשפטו שלא בפניהם ונענשו, ויש כאלה שלא הועמדו לדין מעולם.

### רופאים אסירים

"אני מביט באחיי לגורל, איתם עשיתי את הדרך בתוך הקרון. בקבוצה זו נמצאים עשרים ושישה רופאים, שמונה רוקחים, נשותינו, ילדינו, הורינו. הרכבת נעצרת. נשמעים צעדים כבדים. פקדות רעשניות מפסיקות את חדגוניות השקט. פותחים את מנעולי הקרונות. מולנו עומד קצין ס"ס צעיר בלבוש נקי מגפיים מצוחצחים. אינני מכיר את דרגות הס"ס אך לפי סמל הרפואה שעל זרועו אני מבין שהוא רופא. מאוחר יותר למדתי שזה לא אחר אלא ד"ר יוזף מנגלה. ד"ר מנגלה פונה אל

הרופאים שבינינו ומבקש לעמוד בקבוצה נפרדת. לאחר מכן ניגש מנגלה אל קבוצה המונה כחמישים רופאים ומבקש לדעת מי מאתנו סיים את לימודיו באוניברסיטאות גרמניות, מי מבין בנתיחת גופות ולמי התמחות בפתולוגיה משפטית? "כדאי לכם לדייק בתשובותיכם - הוא מצהיר - כי". ופה הוא מרים אצבעו בתנועה מאיימת, רבת משמעות. אף אחד איננו מתייצב. תוך שנייה אני מחליט: יהיה אשר יהיה, אני כן מתייצב" ("הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", ד"ר מיקלוש ניסלי, עמודים 19-21).

כפי שניתן להבין מסיפורו של ד"ר ניסלי לרופאים שהגיעו לאושוויץ כאסירים לא היו הרבה ברירות. הם נאלצו לסייע לרופאים הנאצים במלאכתם - אחרת נשלחו שמאלה לתאי הגזים או שנשלחו ימינה (במידה והם חזקים פיזית) והפכו לאסירים רגילים באושוויץ, שמן הסתם ישלחו תוך זמן לא רב לתאי הגזים מכיוון שהם אינם מסוגלים לשרוד כאסירים בתנאי המחנה הבלתי נסבלים. בחלק זה של הפרק נתמקד ברופאים אסירים, יהודים ונוצרים, שהתגוררו במחנה ההשמדה אושוויץ.

### רופאים אסירים נוצרים

על רופאים אסירים נוצרים במחנות ההשמדה אשר היו מעורבים, בכפייה מצד הגרמנים, בצורה כלשהי בהמתת האסירים ובניסויים שנערכו בהם, לא ידוע הרבה. עם זאת, יש בידינו כמה שמות של רופאים:

**ד"ר סנקלטר** - רופא אסיר באושוויץ, הרופא הראשי בבית החולים F שבמחנה.

**ד"ר בנדל** - עוזר למנהל הצריף של הניסויים הרפואיים (שהיה יהודי). לפני המלחמה שימש כדיקן הפקולטה לרפואה של אוניברסיטת פריז.

**ד"ר אדליר אוטבל** - "המלאך בלבן", רופאה מצרפת שנאסרה ב-1942 כשנסעה ללא רשיון להלווית אמה לאזור הצרפתי הכבוש ונאסרה בבית הכלא בבורג', שם נמצאו גם יהודים.

בהיותה עדה ליחס הרע ליהודים, מחתה על כך בפני חיילי הגסטאפו, וכתגובה על כך אילצה לשאת את הטלאי הצהוב בתוספת המילים "ידיד היהודים", ואיימו עליה כי גורלה יהיה כגורלם. לאחר תלאות במחנות שונים בצרפת היא נשלחה לאושוויץ, וכרופאה הגיעה לבלוק עשר, בלוק הניסויים הרפואיים באושוויץ ואחר כך לבית החולים בבירקנאו. שם החלה להתיידד עם האסירות היהודיות ולטפל בהן במסירות ובחום. אסירות הבלוק כינוה "קדושה". כאשר פרצה מגפת הטיפוס בבלוק היה ברור כי כל החולות צפויות להישלח לתאי הגזים. כרופאה יחידה בבלוק החליטה ד"ר אוטבל שלא להודיע לאיש על המגפה, הסתירה את החולים בקומות העליונות של הדרגשים וטיפלה בהן במסירות אימהית. רופאי הס"ס הראשים דרשו ממנה לעזור להם בשטח גניקולוגי, בהסברים כי מדובר בניסיונות לגילוי התופעות המוקדמות לסרטן אצל נשים. אך היא הודיעה כי היא מסרבת להשתתף בעבודות אלה, באמרה כי לאיש אין זכות על חייו וגורלו של הזולת. היא אף סירבה לקחת חלק בסטריליזציה או בהרדמה. ד"ר אוטבל אף העידה בבתי המשפט על ביצוע אלפי ניתוחי סטריליזציה על גופם של נשים וגברים שהיו אסירים במחנה ההשמדה אושוויץ. מעשיה של ד"ר אוטבל הם אולי ההוכחה הבולטת ביותר, כי אפילו בתנאים הקשים ביותר של התופת באושוויץ, ניתן היה להקל ולעזור לסובלים.

### רופאים אסירים יהודים

**פרופ' אפשטיין** - היה רופא יהודי שנתמנה להיות באושוויץ מנהל הצריף של הניסויים הרפואיים במחנה הצוענים. לפני המלחמה היה אפשטיין פרופסור באוניברסיטת פראג ורופא ילדים בעל יוקרה בינלאומית.

**פרופ' מנספלד** - היה מדען יהודי בעל יוקרה בינלאומית בתחום הבקטריוLOGיה. בזמן המלחמה ניהל את "המוסד ההיגייני והבקטריוLOGי של הס"ס המזוין". בעיירה בשם רייגסאו, לשם היו מעבירים את תוצאות הניסויים בבני אדם שבצעו בבני אדם במחנות ריכוז.

**ד"ר מיקלוש ניסלי** - רופא מומחה לפאתולוגיה ורפואה משפטית שהגיע לאושוויץ מטרנסילוניה בקיץ 1944. הוא נבחר ישירות על ידי מנגלה לשמש לו לעזר בנתיחת הגופות של האסירים (אלו שלא נלקחו לקרמטוריום לשריפה) על מנת שיעזרו למנגלה במחקרו הרפואיים. לאחר שגילה מנגלה כי הוא דובר גרמנית (את חלק מלימודיו עשה ניסלי בגרמניה) מינה אותו לרופא-אסיר ראשי של הקרמטוריום וכן הוטל עליו גם עריכת דוחות רפואיים על הממצאים והנתונים שנשלחו למוסדות מדעיים בגרמניה.

ד"ר ניסלי הושאר בחיים על ידי מנגלה מעל לזמן המקובל, כי הלה היה זקוק לשירותו. בכל פעם בהגיע תורו של ניסלי להישלח לתאי הגזים, האריך מנגלה את שירותו לתקופה נוספת. הוא גם גילה כלפיו רחמים כשנתן לו אישור להסתובב בין כל מחנות אושוויץ ללא ליווי על מנת לחפש את אשתו ובתו של ניסלי שנמצאו במחנה הנשים של אושוויץ. ניסלי אכן מצא אותן והודות לקשריו עם הס"ס השתיים ניצלו (הוא הגניב להן מזון ותרופות. מאוחר יותר הן עברו למחנה ברגן-בלזן, ולאחר המלחמה נפגשו כל השלושה בהונגריה. ד"ר ניסלי מתאר את עבודתו, בספרו האוטוביוגרפי שכתב על חוויותיו במחנה אושוויץ, "הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ": בעיני ליוויתי שני מיליון בני אדם לתאי הגזים וללהבות המוקדים". ניתחתי- לאחר רציחתם - מאות גופות לפי הוראותיו של רופא גאון ומטורף שרצה לבסס תיאוריה גזענית ולהבנות ממותם של אלה. מגופן הבריאה של בנות צעירות קילפתי את מעטה העור, כדי להפכם מזון לתרבות חידקים של ד"ר מנגלה. את גוויותיהם של תאומים ושל גמדים הכנסתי לתוך אמבטיות כלור כדי שלמוזיאונים של הרייך יגיעו שלדים נקיים אשר ישמשו עבור דורות העתיד הוכחה לצורך השמדתו של עם שלם, של עמים שלמים" (עמודים 187-188).

לקראת סוף המלחמה נלקחים רופאים אסירים של אושוויץ ביחד עם שאר האסירים לצעדת מוות בדרך למחנה מטהאוזן שבאוסטריה, משם הם ממשיכים למחנה מלק ומשם למחנה ההשמדה אבנזה שם הוא וחבריו משתחררים על ידי הכוחות האמריקאיים. ד"ר ניסלי חזר לעבודתו כרופא אך מעולם לא שב להיות פאתולוג.

עם פרסומו של ספרו של ד"ר ניסלי, ב-1946 בהונגריה, קמה סערה גדולה בקרב הציבור היהודי בכל רחבי טראנסילוניה. נערכו משפטים ציבוריים על הספר ועל מחברו, ושאלה השאלה האם היה ד"ר ניסלי בעצם משתף פעולה עם הנאצים? בדיונים אלו הופיעו עדים רבים שהעידו על התנהגותו ללא דופי של ניסלי באושוויץ, ועל כך שניסלי הועסק בכפייה אצל ד"ר מנגלה, שאלמלא אחרת היה נשלח אל תאי הגזים עוד בירידתו מהרכבת.

**פרופ' דניש גדורוג** - ד"ר גדורוג היה פרופסור אוניברסיטאי ופאתולוג ראשי בבית החולים הממשלתי שבעיר סומבטהלי שבהונגריה. ד"ר ניסלי מספר בספרו כי בתחילת חודש נובמבר 1944, תקופה בה הוא היה בהמשדה בקצב נוראי, הוא חזר לחדרו במחנה בו גר יחד עם ד"ר גדורוג, ד"ר קרנר וד"ר פישר, בשעת לילה מאוחרת וראה את עמיתו הפרופסור מסומבטהלי יושב לו ליד השולחן טומן ראשו בידיו ומביט באור הנר. ברגע זה הוא נראה לי מבוגר מכפי גילו בשלושים שנה. שמתי את ידי על כתפו ושאלתי: "דנש לזכר מי הדלקת נר זיכרון במקום זה?" תשובתו הייתה מבלבלת. הוא דיבר אודות חמיו וחמותו שנפטרו לפני חמש עשרה שנה. הוא אינו מזכיר את אשתו ובתו שנרצחו ונשרפו פה בקרמטוריום מספר אחד. ראיתי מיד שהופיעו אצלו סימני דיכאון מלנכולי ושכחה חולנית. חיבקתי אותו והבאתי למיטתו. ידידי היקר והאומלל,

אתה, סמל העדינות. בעל הקול הנמוך והשקט, אתה הרופא בעל המוניטין, אשר במקום לטפל בחולים ולהקל על סבלם, נפלת לגיהנום הזה והוכרחת לשרת את המוות. הינך עד לזוועות אותן אינו מסוגל מוח אנושי נורמלי, ואינו יכול להאמין כי אכן, כל זה מציאות הנו". ("הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ, ד"ר מיקלוש ניסלי, עמוד 160). ד"ר גדורג נפטר במחנה מטהאוזן, לשם הועבר יחד עם חבריו הרופאים מאושוויץ עם התקרבותם של החיילים הרוסים למחנה.

**ד"ר אדולף פישר** - רופא יהודי מצ'כיה, אשר שימש במשך עשרים שנה כפאתולוג המוסד האנטומי בפראג. גם הוא היה בין עמיתיו הקרובים של ד"ר ניסלי באושוויץ. בבואו למחנה היה כבן חמישים, והוא חי באושוויץ זה חמש שנים. תפקידו בניתוח הגוויות היה להכין לניתוח הפתולוגי, כלומר - לנסר את הגולגולות, להוציא ולהכין את אברי הגוף השונים הנבדקים וכן בתום הבדיקות היה הוא זה שדאג לסילוקן. הוא היה אחראי גם לשמירה על ניקיון המעבדה. במסעם של

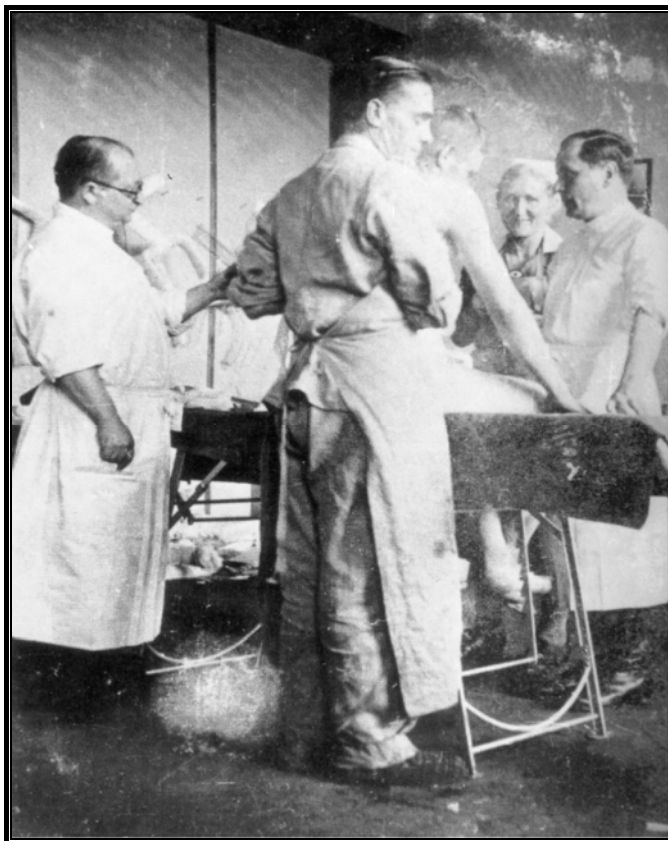
של	ארבעת	הרופאים	היהודים
----	-------	---------	---------

(ד"ר ניסלי, ד"ר פישר, ד"ר קרנר וד"ר גדורג) מאושוויץ למטהאוזן לקראת השחרור, התמוטט ד"ר פישר באחת העצירות בפלאשוב וליבו נדם.

**ד"ר יוזף קרנר** - רופא יהודי מניצה שבדרום צרפת אשר הגיע לאושוויץ כשהיה בן שלושים ושניים, מידידיו הקרובים של ד"ר ניסלי אשר מתארו כצעיר אמנם אך בעל ידע רפואי רב. גם הוא נמלט יחד עם שלושת רעיו הרופאים מאושוויץ למטהאוזן בצעדת המוות לקראת שחרור המחנה, איננו יודעים מה עלה בגורלו. כפי שניתן לראות מחלק זה, גם לרופאים-אסירים היהודים ששירתו את הרופאים הנאצים תחת כפייה ואיומים, לא היה קל, בלשון המעטה, להחזיק מעמד במחנה. היה ברור להם שברגע שמנגלה לא יזדקק יותר לשירותיהם הם יישלחו לתאי הגזים. יתר על כן, העבודה שבה השתתפו גרמה להם סבל נפשי רב כפי שתיאר ד"ר ניסלי את חברו ד"ר גדורג שאיבד את שפיות דעתו מרגע לרגע ומאוחר יותר גם איבד את הרצון לחיות ולא שרד עד תום השחרור בגלל כל הזוועות שהיה עד להם בעבודתו. ד"ר ניסלי מתאר אפילו את עצמו כחולה בנפש וכבעל דיכאון עמוק, לאחר השחרור, בגלל זיכרונותיו "המגואלים בדם".

לסיכום, מספר הרופאים אשר עסקו ברפואה פלילית בתקופה הנאצית נאמד במאות. אלא שעל רבים מהם לא ידוע דבר. נוסף לרופאים היו מעורבים בפשעים המזעזעים אחרות רבות, מזכירים, פקידים ושאר עובדים זוטרים אשר חלקם היו גרמנים וחלקם היו אסירים במחנות. אך על אלו ידוע מעט מאוד. לכל אלו אשר לקחו חלק או ביצעו את הניסויים הרפואיים מתוך בחירה משותף העיוורון שלקו בו בכל הנוגע לערך, כבוד ושמירה על חיי האדם באשר הוא, ללא קשר למוצאו, לדעותיו או לגזעו.

מיטיב לתאר זאת ארנסט קון, מזכירו של ד"ר מנגלה באושוויץ: "אני זוכר מקרה בו אחת המזכירות היהודיות של אנשי הס"ס פנתה לרופא גרמני, מרופאיו של ד"ר מנגלה ואמרה לו: "אתה הרי רופא, נשבעת להציל בני אדם, איך אתה יכול להשתתף בסלקציות שבהם אתה שולח מאות ואלפי בני אדם למוות מדי יום? הרופא הנאצי הסתכל עליה במבט תמה ואמר: **"מה? האם את מתכוונת לומר לי שגם יהודים הם בני אדם?"** ("ניסויים רפואיים בבני אדם בתקופה הנאצית", רונית קרומהולץ, עמוד 86), אותו רופא שהיה תוצר החינוך הנאצי-אנטישמי לא ראה את היהודים כשייכים לקטגוריית בני האדם ועל כן אין פלא שהוא, כמו רופאים אחרים במחנה, עשה את עבודתו נאמנה, מבלי לתהות בכלל לפשר מעשיו, ומבלי לחוש אי אלו נקיפות מצפון לנוכח מעשי הזוועה שביצע.



הצוות הרפואי של חדר הניתוחים באושוויץ.  
בקצה השמאלי, ד"ר קרל קלאוברג, שעבד בבלוק 10 באושוויץ I



## הניסויים הרפואיים

### הניסויים הרפואיים

בהתאם למדיניות שיבוח הגזע הנאצי, ומתוך מניעים נוספים (שהוזכרו בפרק הקודם), הורה היינריך הימלר (שר הפנים בגרמניה הנאצית) לבצע ניסויים רפואיים בבני אדם שימשו כ-"שפני מעבדה" לכל דבר. הניסויים החלו בשנת 1942 ונערכו במחנות ריכוז והשמדה שונים כדוגמת דכאו, אושוויץ, רוונסבריק, נוינגאמה ועוד...

בפרק זה נתמקד ונראה כיצד שיקפו מעשיהם הנוראיים את האידיאולוגיה שבה דגלו (אם בכלל), נראה אם הניסויים שרתו את מטרתם, וכמו כן נעסוק בניסויים שמלכתחילה היו חסרי תכלית.

**הקטגוריה הראשונה שבה נעסוק היא ניסויים שמטרותיהם נגדו את האתיקה הרפואית ולרוב נגדו שיטות עריכתם את נורמות המחקר המקובלות,** בקטגוריה זו נראה את הניסויים בתאומים, גמדים, בעלי מומים וכמו כן ניסויי עיקור וסירוס.

### ניסויים שנעשו בתאומים

ניסוי זה הוא אחד מסדרת ניסויים שנעשו למטרת שיבוח הגזע והאדרתו.

המטרה הייתה: מציאת הקוד הגנטי שבעזרתו ניתן להביא תאומים לעולם, ובכך להרבות את הילודה הגרמנית, דבר שיצור כמות גדולה יותר של גרמנים טהורים השייכים לגזע העליון. קו החשיבה שהינחה את הגרמנים היה ההנחה כי לאחר שיוגדל מספר הגרמנים בצורה משמעותית יוכלו הללו לתפוס את מקומם של העמים הנחותים, ובכך לשלוט בעולם כולו (כפי שהוזכר בפרק האידיאולוגיה).

לפני ביצוע הניסויים הרפואיים היה, ד"ר מנגלה, עושה בדיקות רבות בזוגות התאומים שבחר מן המשלוחים שהגיעו למחנות, וזאת על מנת להכינם לניסויים הרפואיים.

אלו מהתאומים ששרדו את ניסוייו של מנגלה מספרים על שלוש סוגי בדיקות עיקריות:

1. בדיקה מספר אחת הייתה בדיקה אנתרופומטרית - בבדיקה זו היה נמדד כל איבר בגופו של כל אחד מהתאומים ולאחר מכן הייתה נערכת השוואה ביניהם. כמו כן היה לוקח ד"ר מנגלה מכל אחד מהתאומים תיאורים מדוייקים של איברים כגון: צורת הפה, האפרכסת, האף וגם ביניהם היה עורך השוואות בין תאום אחד למשנהו. הבדיקות והמדידות ארכו שעות רבות והיו קשות ומייגעות!! התאומים היו נאלצים לעמוד שעות ארוכות ערומים בחדר לא מוסק...

2. בדיקה נוספת כהכנה לניסוי הייתה בדיקה מורפולוגית, אשר במסגרתה עשה מנגלה עירוי דם בין תאומים ובדק את תגובותיהם, כתוצאה מעירויי הדם שנעשו ללא שום בדיקות מוקדמות נוצרו לפעמים סיבוכים חמורים.

3. השלב הסופי בהכנת הקורבן לניסוי, היו צילומים בקרני רנטגן, בדיקות שיניים, ראייה ושמיעה. בבדיקות הראיה טופטפו לעיני התאומים חומרים שהיו גורמים להיווצרות מוגלה, ולעיתים אף לאובדן ראייה חלקי.

לאחר ביצוע ההכנות הרבות לניסוי, הגיע הניסוי עצמו. הניסויים היו רבים ואכזריים כגון:

- בדיקת חוט השדרה, והזרקת תמיסות שונות לעמוד השדרה - על מנת לבדוק את תגובת התאום, לאחר מכן נערכה השוואה בין תגובת תאום אחד למשנהו.
- לתאומים בעלי עיניים כהות הכניסו תמיסה צורבת על מנת לבדוק במדוייק את צבע העיניים.

• ד"ר מנגלה אהב מאוד להחליף את דמו של תאום אחד בדם תאומו ולבדוק את ההשפעה והתגובה, ועוד עשרות בדיקות של מיתרי הקול, בדיקות שיער, לקיחת דוגמאות של פיסות עור וכו'...

משה עופר (אז בלייר) שהיה אסיר באושוויץ עם אחיו התאום, טיבי, כשהיו בני שנים עשר סיפר על פגישתו האישית עם ד"ר מנגלה:

"הוא ביקר אצלנו כמו דוד טוב והיה מביא לנו שוקולד. קודם שהיה משתמש באזמל הניתוח או במזרק היה אומר: "אל תפחד, לא יקרה לך כלום". הוא עשה חתכים באשכינו, הזריק לנו חומרים כימיים ועשה ניתוח בעמוד השדרה של טיבי, לאחר הניסויים היה מביא לנו מתנות. עד היום אני יכול לראות אותו נכנס מבעד לדלת, ואני משותק מאימה. בניסויים שלאחר מכן החדיר מנגלה סיכות לראשינו. צלקות הדקירה עדיין נראות לעין. יום אחד לקח את טיבי, ולאחר ימים אחדים החזירו אותו וראשו עטוף תחבושות כולו. הוא מת בזרועותיי..." (מתוך "אושוויץ אנטומיה של מחנה מוות", מאת ישראל גוטמן, מיכאל ברנבאום, עמ' 318)

שתי נערות תאומות החיות היום בפראג מספרות ש-"צולמנו ושוקפנו במכשירי רנטגן מכל צד, וד"ר מנגלה חקר את הפרטים של מבנה גופנו, את הגובה והמשקל, את טביעות האצבעות הידיים והרגליים. לאחדים נעשו גם תבניות הלסתות. עשו לנו בדיקות דם ובדיקות שתן ותוצאות הבדיקות נשלחו לברלין... קיבלנו כל אחת 350 סמ"ק של דם מגברים תאומים, תגובתנו על כך באה בצורת כאבי ראש חזקים וחום גבוה..."



תאומי מנגלה

מלבד הניסויים שנעשו בתאומים בעודם בחיים, נעשו ניתוחים גם בגופותיהם שכללו-

- הורדת החלק העליון של הגולגולת, הוצאת המוח ובדיקת כל פרט ופרט שבו.
- היו פותחים את בית החזה ומוציאים את כל עצמות החזה.
- בדיקת הלב.
- בדיקת מערכת הנשימה ועוד. מטרת הניתוחים הללו היו על מנת לערוך בדיקות פתולוגיות-השוואתיות בין התאומים.

היו פעמים שבהם הרגו את התאומים בכוונה תחילה על ידי הזרקת חומר רעיל (פנול) לליבם, ולאחר מותם היו בודקים את תגובותיהם.

לאחר תום הניתוחים ובדיקת תוצאותיהם היו נשלחים הממצאים ל"מכון לחקר ביולוגי של הגזע" בברלין, שם היו נבדקות התוצאות על ידי צוות רפואי מובחר.

ד"ר מיקלוש ניסלי יהודי יוצא הונגריה שהיה עוזרו של מנגלה במחנה ההשמדה אושוויץ, ושימש כאנטומאי ופתולוג מספר ש: "לפי ההוראות שקיבלתי (ממנגלה) מסרתי את הגופות לאסירים שתפקידם היה לשרוף אותן... היה עלי לשמור איברים שיש להם חשיבות מדעית כלשהי כדי שהדוקטור מנגלה יוכל לבדוק אותם. איברים שהיה בהם עניין למכון האנתרופולוגי בברלין-דהלם שומרו בכוהל, נארזו בחבילות מיוחדות ונשלחו בדואר. החבילות האלה הוחתמו בחותמת "חומרי מלחמה-דחוף" וקיבלו עדיפות עליונה במשלוח... מנהלי המכון בברלין-דהלם היו מודים למנגלה תמיד במילים חמות על החומר הנדיב ורב הערך ששלח אליהם..." ("הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ", ד"ר מיקלוש ניסלי).

בנוסף, מספר ד"ר ניסלי כי על פי הוראותיו של ד"ר מנגלה, נאלץ הוא לשמר בתמיסת פורמלדהיד את כדורי העיניים שהוצאו מגופם של אסירים שצבע עיניהם היה שונה זה מזה. מטרת אותם ניסויים שלשם נאלץ ד"ר ניסלי לשמר את עיני האסירים, הייתה על מנת לנסות ולשנות את צבע העיניים על ידי הזרקת חומרים לא ידועים לעיניהם של הילדים. הניסויים הללו שנעשו בעיקר בתאומים וגם בילדים אחרים (יהודים פולנים ורוסים) גרמו לאדמומיות חמורה מוגלה ונפיחות, לעיתים גרמו ניסויים אלה לאובדן ראייה זמני או קבוע, במקרים מסויימים הניסוי הנ"ל הוביל אף למוות.

### ניסויים שבוצעו בגמדים

הניסויים בגמדים, בוצעו גם הם, במטרה לשמר את טוהר הגזע (כפי שהוזכר בפרק על האידיאולוגיה). מנגלה ורופאיו האמינו כי ברגע שימצא הגורם התורשתי הפגום המביא להולדת ילדים גמדים - יוכלו למנוע את הופעתו אצל הילדים הגרמנים.

הניסויים שנעשו בגמדים היו רבים וקשים:

- ↪ מידי יום היו לוקחים מהם כמויות של דם.
- ↪ היו עושים להם מבחני אינטליגנציה קשים.
- ↪ לגמדים (כמו לתאומים), היו עושים צילומי רנטגן של כל איברי הגוף, ומבצעים בהם בדיקות עיניים שונות, על ידי טיפות הגורמות לכאבים חזקים ולעיוורון זמני.
- ↪ נערכו בדיקות מקיפות לילדי הגמדים על מנת לראות באיזו מידה עברו הגנים מההורים, ולבחון כיצד יהיו הילדים.

את הגמדים לניסוייו היה בוחר ד"ר מנגלה, מבין המשלוחים שהגיעו למחנות, והיה מבצע בהם את ניסוייו האכזריים.

בניסוייו, השתמש ד"ר מנגלה, בגמדי משפחת אוביץ, שהגיעו במשלוח מהונגריה ב-1944 ומנו שבעה ילדים גמדים. משפחת אוביץ מספרת כי נאלצו לעבור סידרת צילומי מוח על פי פקודתו של מנגלה. בנות משפחת אוביץ הנשואות נאלצו לעבור את הבדיקות המחרידות מכולן, הבדיקות הגניקולוגיות: **"קשרו אותנו לשולחן ומסכת העיניים התחילה. הזריקו לנו זריקות לתוך הרחם, שאבו דם, חיטטו, דקרו, והוציאו דגימות. כאבינו היו ללא נשוא ונמשכו עוד ימים רבים מאוד לאחר תום הניסויים"**. לאחר סיום הבדיקות הגניקולוגיות, מספרות בנות משפחת אוביץ כי נדרשו לעבור סדרת בדיקות נוספות שכללו, שאיבת נוזלים מחוט השדרה, שטיפות אוזניים, ועוד: **"השטיפות במים חמים מאוד וקרים מאוד, גרמו לנו להקאות, אחר כך חודשו עקירות השיער, וכאשר כמעט התמוטטנו, התחילו בדיקות קשות באזורי המוח, האף, הפה והידיים. כל מהלכי הבדיקות שורטטו וצויירו, אפשר להעיר באירוניה כי היינו בין היחידים בעולם שמסכת עיניים תוכננה ותועדה באורח "מדעי" למען הדורות הבאים..."** ("חסד השטן", אליזבט מושקוביץ, עמוד 59).

באחד הימים לקח ד"ר מנגלה את גמדי משפחת אוביץ לכנס שבו נכחו כאלפיים וחמש מאות קציני רפואה. גמדי משפחת אוביץ הוכרחו להתפשט, והועלו לבמה קטנה שהוכנה עבורם. ד"ר מנגלה החל להסביר על כל פרט בגופם, תוך שהוא מצביע במקל ביליארד על האיבר המדובר. הוא אף הסביר את התיאוריה שלו על התופעה הגנטית של הגמדות. הגמדים מספרים כי היו: **"שקועים, מבוזים בתוך עצמם, ים של בושא והשפלה טרף את רגשותיהם..."** ("חסד השטן", אליזבט מושקוביץ, עמוד 62).

הניסויים הרפואיים בגמדים, כפי שהוזכר בתאומים, המשיכו גם לאחר מותם. כל הממצאים הוכנסו לתיקים נפרדים בצירוף "עץ המשפחה" בכדי לראות את התורשה הביולוגית המועברת מדור לדור, ונשלחו ל"מכון לחקר הביולוגי של הגזע" בברלין.

### ניסויי העיקור והסירוס בגברים ונשים

הרצון העז למצוא שיטת עיקור יעילה, בא על מנת למנוע את התרבותו של הגזע היהודי ובני לאומים אחרים, שלפי התורה הנאצית לא ראויים לחיות, ברגע שהגרמנים ימנעו את התרבותו של הגזע היהודי הנחות, ומאידך - יעודדו את התרבותו של הגזע העליון (על ידי מציאת הגן שמביא תאומים לעולם), כדי שיוכל להיות השולט בעולם, ולהתרחב על שטחי העמים הנחותים. ישנן שלוש שיטות עיקור עיקריות:

✓ שיטה ראשונה היתה באמצעות קרני רנטגן, שיטה זו כללה הקרנת קרני רנטגן במשך מספר דקות על האשכים והשחלות, מספר ימים לאחר ההקרנות היו מוציאים את אותם אשכים ושחלות על ידי ניתוח כירורגי, ומבצעים בהם בדיקה מיקרוסקופית בכדי לראות האם ההקרנה הצליחה לעקר/לסרס ובנוסף, מהי מנת ההקרנה המתאימה ביותר למטרת סירוס ועיקור. יהודי מפולין (מס' 132266) ניצול אושוויץ, העיד על הניסוי שנעשה בו ובחברו בקרני רנטגן: **"...מוכרחים היינו להתפשט, ואיברי המין הוטלו מתחת למכשיר למשך חמש עשרה דקות. המכשיר חימם מאוד את אברי המין וחלקי הגוף הסמוכים ואחר כך השחירו כל אלה... כעבור כמה ימים העלו אברי המין של רוב החברים מוגלה והיו האנשים מתקשים מאוד בשעת הליכתם. אולם למרות זאת הוכרחו לעבוד עד שהיו נופלים. אלה שנפלו, נשלחו לחדר הגזים..."**



גברים שנבחרו לניסויי עיקור

("אירופה ללא ילדים", ד. דבורז'צקי, עמוד 99).

✓ שיטה נוספת היתה על ידי הזרקת סם לתוך הרחם - פרופ' קלאוברג גילה, לגמרי במקרה, כי החומר יודפין גורם לעקרותה של האישה. קלאוברג הבין כי ניתן להשתמש בחומר הנ"ל לצורכי עיקור ואכן, מסמכים הוכיחו כי לאחר כל הזרקה קיבלו הנשים דלקת בשחלה, חום גבוה וכל מיני סוגים של גירויים פרטונאליים של קרום הבטן, כאבים, הקאה וכו'... פרופ' קלאוברג היה מעוניין בעקרות מוחלטת, או לפחות זמנית, ואכן בוצעה הזרקת נוזל בעל הרכב מסויים אל תוך מוביל הביציות, דבר שהביא לעקרות.

✓ שיטה שלישית ואחרונה: היתה **שיטת עיקור על ידי צמחים** - בשנת 1941 נתפרסמו בעיתונות הגרמנית שני מחקרים המורים כי צמח קאלאציום סאגויונום גורם לעקרות. הימלר ועוזריו אף קבעו תאריך בו יתחילו להשתמש באותו צמח מעקר. תוכניותיהם אלו לא יצאו לפועל מסיבה טכנית-מלחמתית, ברזיל הכריזה מלחמה על גרמניה (הסיבה



לכך הייתה העובדה שהגרמנים הטביעו לברזילאים חמש אוניות) עם הכרזת המלחמה מצד ברזיל, הבינו הגרמנים כי לא יוכלו לקבל את הצמח המעקר מארץ גידולו (ברזיל) אלא יאלצו לגדלו לבד! כתוצאה מהקשיים הכרוכים בגידולו העצמי של הצמח, נכשל רעיון זה ותוכנית הצמח המעקר לא יצאה לפועל.

### ניסויים שנעשו באנשים בעלי מומים ועיוותים גופניים

כפי שראינו בפרקו הראשון של העלון חולי נפש רבים, וכמו כן חולים בעלי מומים, נשלחו, כביכול, ל"המתת חסד" (אותנסייה), כחלק מתהליך האוגניקה השלילית. גם מקבוצה זו של אנשים בחר לו מנגלה קורבנות עליהם היה עורך את ניסוייו: מנגלה שכנם בבלוקים נפרדים, צילם את כל איברי גופם, לקח מהם דגימות דם, שיקפם בקרני רנטגן ועוד... לאחר מותם (שנגרם עקב הניסויים או לחלופין רצח מכוון מראש) נשלחו שלדיהם אל אוסף המוצגים של המכון האנתרופולוגי שבמכון קייזר וילהלם.

**סוג נוסף של ניסויים, אלו ניסויים שנעשו למען מטרות מדעיות,**

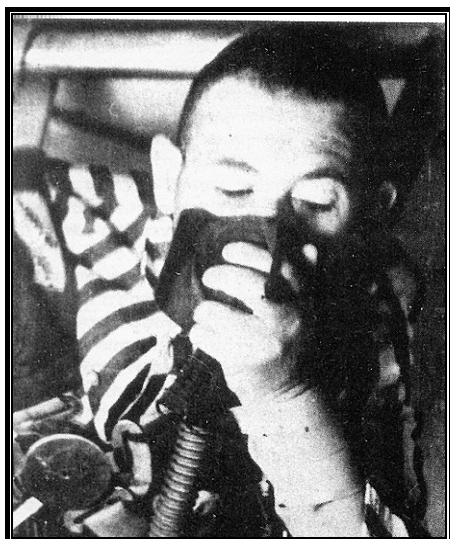
**ותאמו את האתיקה הרפואית אך דרך עריכתם נגדה את המוסר האנושי.**

שתי דוגמאות בולטות בקטגוריה זו הן:  
ניסויים למטרות הצלה.

ניסויים למטרות ריפוי (ריפוי פצעים, וכמו כן מציאת תרופות במטרה לרפות מחלות).

### ניסויים למטרות הצלה

מטרתם הייתה לבדוק את יכולת ההישרדות של אדם בתנאים קשים. במסגרת זו נערכו ניסויים בקור עז ובשתיית מי-מלח.





האסיר בריתמות מצנח בניסויי תת-לחץ שנמנע ממנו חמצן. הצילומים לפי סיבוב השעון: נשימה דרך מסכה בתא ניסויים של תא-לחץ; האסיר נתון להתקפת עויית מחמת אנוקסיה (הֶסֶר חמור בחמצן); האסיר נתון בלא הכרה בתא. הצילומים נמצאו בתיקי הרופאים בדכאו

↪ הניסויים בשתיית מי מלח נועדו על מנת למצוא אמצעי שבעזרתו ניתן יהיה להפוך מי-ים למי-שתייה, וזאת על מנת להגדיל ולשפר את יכולת ההישרדות של חיל האוויר וצוותי ים שנאלצים, לעיתים, לשהות מספר ימים רצופים בים.

↪ הניסויים בקור עז נעשו בכדי לבדוק מהו הטיפול הטוב ביותר לאדם שנפגע מקור קשה, עקב שהיה במים קפואים או חשיפה לקור יבש. לצורך ניסוי זה נלקחו אסירים, הוכנסו לאמבטיית קרח והוחזקו שם שבועים עד תשעים דקות, אשר במהלכן איבדו את הכרתם! בשלב זה של איבוד ההכרה, הוצאו הקורבנות מן אמבטיית הקרח ועורכי הניסוי-ניסו לחממם באמצעים שונים. ניסוי זה שנערך במחנה הריכוז "דכאו" עלה בחייהם של תשעים קורבנות מתוך סך השלוש מאות שהשתתפו בו.



לרופאים הנאצים היה מאגר גדול של "שפני ויטניו" למחקרים שריקושו לעורר ררני אדח

↪ בכדי לבדוק מהו הטיפול היעיל ביותר לאדם שנחשף לקור קיצוני מאוד הוצאו האסירים לחצר המושלגת והועמדו שם בין תשע לארבע עשרה שעות בקור של שש (מינוס) מעלות צלסיוס, ללא בגדיהם!! ניסוי זה שנערך בכמה עשרות בני אדם נערך, גם הוא, במחנה "דכאו", והופסק עקב חששם של הגרמנים שהתושבים המקומיים ישמעו את זעקותיהם של "שפני הניסוי" שקפאו למוות.

↪ בכדי לבדוק עד איזה גובה יכול טייס חיל האוויר, לטוס ולהישאר בחיים-היו מכניסים אסירים לחדרים ללא אוויר, משאירים אותם שם זמן מה ולאחר מכן בודקים את התגובות שנוצרו בגופם עקב המחסור באוויר.

**ניסויים למטרות ריפוי**

הרופאים הגרמנים ניסו למצוא דרכי ריפוי שבעזרתם יוכלו לרפא את החיילים הגרמניים שנפצעו במלחמה. מבחינת הרופאים הגרמניים ניתן לראות ניסויים אלו כלגיטימיים, מאחר והמטרה הסופית הינה חשובה ומדעית, אך בפועל, השיטות שבהן נערכו הניסויים משייכות אותם למעשים בעלי אופי פלילי:

↔ על מנת לפתור את בעיית הטיפול בפציעות מלחמה בגפיים העליונות והתחתונות נערכו ניסויים במחנה הנשים "רוונסבריק", אשר במהלכו שברו את רגליהן של אסירות צעירות ובריאות וניסו עליהן שיטות ריפוי שונות ואכזריות.

↔ במסגרת הניסויים רצו לבדוק את יעילות התרופה סולפניל אמיד, במניעת זיהום ונמק של הגפיים עקב פציעה. גבהרט, הרופא שהיה אחראי על הניסוי, היה גם זה שטיפל בריינהרד היידריך לאחר ההתנקשות בו, ד"ר גבהרט לא הצליח להחיות את היידריך, ואחר מותו נאמר לגבהרט, אילו היית נותן להיידריך כמות מספקת של סולפניל אמיד היה אפשר להצילו!! גבהרט נדרש להוכיח בניסוי הנ"ל כי סולפניל אמיד אינו יכול לרפא נמק שגורמים חיידקי גז גנגרנה (אותם חיידקים שמהם מת היידריך), ולכן, על מנת להוכיח את צדקתו בנוגע לאי יעילות התרופה, עשה גבהרט מאמצים מיוחדים בכדי לגרום לקורבנות זיהומים קשים במיוחד(!)

↔ מספר נשים מתו כתוצאה מהזיהומים הקשים והטיפול הלקוי שקיבלו! נשים אחרות נשארו נכות לכל החיים.

↔ ניסוי נוסף שנערך-היה בכדי למצוא את דרך הטיפול היעילה ביותר בנפגעי לוחמה כימית. לצורך מטרה זו, הושקו מאה וחמישים בני אדם, במחנה נוינגאמה במי-שתייה שזוהמו בחומרי לוחמה כימית-קיבלו טיפול, ולאחר מכן נבדקה תגובתם והשפעת החומרים עליהם.

↔ במחנה בוכנוולד, נרקמה תוכנית רחבת היקף של ניסויים בבני אדם על מנת לבדוק את יעילותן של זריקות חיסון שונות, הניסויים נערכו במאות בני אדם ומאות מתו כתוצאה מהם.

### **הקטגוריה השניה שבה נעסוק היא-ניסויים שנעשו אך ורק לשם רכישת ניסיון וידע ולעיתים אף נעשו מתוך סקרנות ושעשוע...**

ניסויים וניתוחים אלו, היו חסרי תכלית וללא שום מטרה מוגדרת, מלבד הקניית ניסיון לרופא. במסגרת ניסויים אלו ניתן לראות כי סטודנטים לרפואה היו לוקחים נשים באופן אקראי והיו הופכים אותן ל"שפני ניסיון", ללא כל תנאים סניטריים וכמובן ללא הרדמה. הניתוחים כללו לרוב, כריתת שד, הוצאת איברים פנימיים ועוד. מיותר לציין, כי רוב הנשים לא יצאו בחיים אחרי ניתוח מיותר זה.

על הגברים היו מתאמנים בקטיעת איברים, וכמו כן בהפשטת עורם, על מנת להשתילו במקום אחר בגוף (ניסוי זה נערך על מנת להקנות ניסיון בהשתלת עורות-לרופאים הגרמנים).

ורה אלכסנדר, אסירה יהודיה, שעבדה בבלוק התאומים מספרת על מקרה בו עשה מנגלה ניסויים מזוויעים בילדים בלי שום תכלית רפואית: "יום אחד בא מנגלה והביא שוקולד ובגדים מיוחדים. למחרת לקח איש ס"ס, לפי הוראת מנגלה, שני ילדים שהיו חביבים עליו ביותר, גואידו ונינו בני ארבע. יומיים-שלושה לאחר מכן החזיר אותם איש הס"ס במצב נורא. תפרו אותם יחד כמו תאומים סיאמיים. הילד הגיבן חובר אל אחיו בגב ובפרקי הידיים. מנגלה תפר וחיבר יחד את הורידים שלהם. הפצעים היו מזהמים וממוגלים והדיפו סרוחן חריף של נמק. הילדים צרחו כל הלילה. בדרך כלשהי הצליחה אמם להשיג מורפיום ושמה קץ לסבלם..."

ניסויים נוספים, שנערכו ללא תכלית היו על מנת לבדוק מהו מקורם של מחלות מסוימות, לצורך הניסוי היו נותנים לקבוצות אסירים מסוימות, מזון מקולקל, וזאת במטרה לבדוק את תגובתם, ואת הבדלי התגובה בין אחד לשני, כלומר-כמה ימים יקיא/ישלשל כל אדם, מה יהיו ההבדלים בין הקאתו של זה להקאת חברו ועוד...

לעיתים, היו מזריקים חומרים רעילים לגוף האדם (כגון נפט), ולאחר זמן מסוים היו מפשיטים את אותו אדם מעורו ובודקים את השלכות הנפט על גופו...



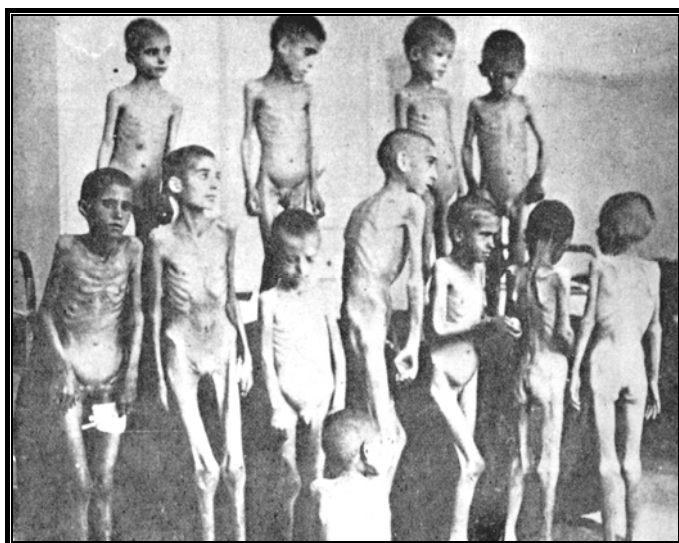
"חומר לניסויים"

במחנה הריכוז נוינגאמה עסקו רופאי הס"ס בהחדרת חיידקי שחפת לגופם של ילדים ומבוגרים. ד"ר הייסמאייר, שהיה חברו למקצוע של ד"ר מנגלה, היה אחראי על ניסוי זה, וזאת על מנת לקבל את תואר הפרופסור, באמצעות הכנת תזה רפואית שמתבססת על ניסיונות במחלה ממארת ומדבקת שנערכים בבני אדם. ד"ר הייסמאייר לקח אנשים מבוגרים שחלקם חולי שחפת וחלקם בריאים (חלק ממשותפי הניסוי היו אסירים רוסים ופולנים שהסכימו לקחת חלק בניסוי ולעבור ל"מחלקה המיוחדת", מהסיבה הפשוטה ששם היה אוכל טוב יותר מאשר בקבוצות העבודה הרגילות).

חיידקי השחפת הפעילים, הוכנסו לגוף דרך חתכים בבשר, דרך צינור גומי שנדחק בכוח לריאות או בהזרקה לוורידים. בנוסף לרצונו העז לקבלת התואר, רצה ד"ר הייסמאייר לבדוק 'כיצד מגיבים בני גזעים נחותים לחיידקי השחפת'??

מהר מאד "גילה" הרופא את המסקנה הברורה, כי ברגע שמזריקים חיידקי שחפת פעילים, לאדם שחולה בשחפת-מצבו רק ילך ויחמיר, וכמובן שאם נזריק חיידקי שחפת לאדם בריא-הוא יחלה במחלה...

ניסויים רבים נוספים נערכו במסגרת "סקרנותם" של רופאים נאציים, וכמו-כן נערכו ניסויים נוספים תחת חסותו של ה"מדע", אך מאחר וקצרה היריעה ולא נוכל להכיל כאן את כולם, בחרנו להביא רק קובץ דוגמאות מתוך המכלול הגדול.



שפני הניסיון של ד"ר מנגלה שנקחו לניסויי חיידקי ה"שחפת"



### ניסויים רפואיים שנעשו בצוענים

מלבד הניסויים שנעשו על יהודים, רוסים וכו' היתה קבוצה נוספת של אסירים שבהם גם נערכו עשרות ניסויים קשים ואכזריים ואלו הצוענים! לצוענים היה מחנה נפרד משלהם בעל תנאי תברואה ירודים ביותר. על מנת להאדיר את שמו המדעי, עסק מנגלה בחקר המחלה "נומה" (סרטן המים או בשם אחר נמק הלחי) שהיתה נפוצה מאוד בעיקר במחנה הצוענים. סימפטומי המחלה היו בעיקר: נמק בפה ובפנים, ויש הסוברים כי היא נגרמת כתוצאה מתשישות קיצונית במיוחד. על מנת לחקור וללמוד על מחלת ה"נומה" היה רוצח ד"ר מנגלה חלק מהחולים הצוענים שהיו לוקים בה, וחלק אחר היה מקבל טיפול ונשאר במעקב צמוד על מנת שיוכל ד"ר מנגלה ללמוד על המחלה מקרוב. לצורך המחקר הוקם משרד שנקרא "משרד הנומה" ושימש כמקלט ל: 45-70 ילדים, רובם צוענים. חלקם קיבלו טיפול טוב ומוצלח, אך ברגע חיסול המחנה נרצחו כולם!!



כלי העבודה של  
הרופאים

במדף העליון ניתן לראות

בדומה לניסויי בדיקת צבע על צענה התאומים, היה שולח ד"ר מנגלה באופן שיטתי את עיניהם של הצוענים לברלין-דהלם (מקום שבו נעשו מחקרים בצבע העיניים). אין בידינו שום מסמך המורה במדויק על מספר התאומים-הצוענים שהשתתפו בניסוייו של ד"ר מנגלה, אך באחד המסמכים, מוזכרים שבע עשרה זוגות של תאומים זהים משני המינים. באחד הימים נערך ניסוי נוסף במי מלח בארבעים ואחד אסירים צוענים, על מנת למצוא אמצעי שבעזרתו נוכל להפוך את מי המלח למי-שתייה, בצורה כזו שניתן יהיה להתקיים מהם (מטרתו העיקרית של ניסוי זה כבר הוזכרה בקטגוריית "ניסויים למטרות הצלה"). מלבד ניסויים ספציפיים אלו, נעשו בצוענים נערכו ניסויים נוספים באנשים רגילים ובתאומים, על אותו עיקרון, ולאותן מטרות נבזיות שראינו לאורך כל הפרק הנ"ל.

נקודה חשובה לציון היא העובדה כי הניסויים הרפואיים לא היו בגדר סוד, כל הרופאים בגרמניה ובשטחי הרייך ידעו עליהם. כינוסים רפואיים בנושא ה"ניסויים הרפואיים" ומסקנותיהם נערכו בתדירות גבוהה, ותוצאות הניסויים בפועל פורסמו בירחונים ומגזינים רפואיים, בנוסף הוצגו באסיפות רופאים סרטים של ניסויים שנעשו, נקודה זו מראה את העובדה הברורה כי כולם ידעו, כולם השתתפו, ואף אחד מהיודעים והשותפים לא טרח לנסות להפסיק את תופעת הניסויים האכזריים.

## תוצאות הניסויים והשלכותיהם על הקורבנות

כפי שראינו הניסויים שנעשו בבני אדם, היו קשים ואכזריים, ואכן תוצאותיהם לא איחרו להגיע. בינואר אשתקד, הוחלט לראשונה, כי כל יהודי שעבר ניסוי רפואי בתקופת המלחמה יקבל מענק בסך 5,400 דולר.

החלטה זו נתקבלה לאחר "מבצע זיהוי גדול" שתכליתו היתה, איתור היהודים שעברו ניסויים רפואיים כפויים וגביית עדותם.

הכספים, שאמורים להגיע לניצולים, על ידי ועידת התביעות (שמשרדה הראשי בניו-יורק) יחולקו ל-1,778 קורבנות ששימשו כ"שפני מעבדה". מתוך סך 1,778 היהודים שנמצאו זכאים, מתגוררים בישראל כ-389 ניצולים. שאר הניצולים מפוזרים בשלושים ושלוש מדינות. (בתוך 1,778 הזכאים נכללים גם 119 אנשים מבני משפחתם של אנשים שמתו כתוצאה מהניסויים). בגדול, ניתן לסווג את תוצאות הניסוי לשתי תוצאות עיקריות:

← תוצאות נפשיות.

← תוצאות פיזיות.

ידועה ומוכרת לכולנו העובדה כי ניצולי שואה רבים סובלים מסיוטים ומזיכרונות קשים מתקופת השואה; תקופה שבה היו הם עדים לזוועות ולמראות שלעולם אנו לא נוכל להבין. גם אלו, מבין ניצולי השואה שהשתקמו ופתחו חיים חדשים, יספרו כי השואה תלווה אותם לעד מאחר והשאירה בהם צלקות נפשיות עמוקות.

הפגיעה הנפשית הייתה ובחלק מהמקרים עודנה, מנת חלקו של כל ניצול שואה באשר הוא, ולכן ברורה העובדה, כי אותם ניצולי שואה ששרדו את הניסויים והיו נתונים לחסדם ולמצב רוחם של ה"רופאים הנאצים" נפגעו במישור הפיזי והנפשי בצורה עמוקה מאוד. בבדיקות שנערכו לאותם אנשים שבהם עסקנו לאורך כל העלון, אנשים אשר הפכו להיות "שפני מעבדה" והיו מועברים ערומים מחדר לחדר לאחר שהוזרקו בהם חומרים שונים, נמצא כי מערכת העצבים שלהם היתה מעוררת. במרכזים שונים לבריאות הנפש מאושפזים כבר עשרות שנים שמונה מאות מניצולי המחנות והגטאות שדעתם נטרפה ממאורעות השואה, חלק מהניצולים היו קורבנות לניסויים, שמאז המלחמה לא הצליחו לשקם עצמם, ומאמינים שהנאצים עדין שולטים בעולם!!

מלבד פגיעה זו, שמשתפת היא לכל ניצולי הניסויים, קיימת פגיעה נוספת שהיא, הפגיעה הפיזית של כל ניצול בהתאם לניסוי שעבר.

◊ התוצאות המיידיות של ניסויי העקור והסירוס על ידי הקרנות היתה, נשירת שיער גופם, בחילות קשות והקאות; לאחר המלחמה נמצא כי נשים שעברו את ניסויי העיקור, שבראשם עמד ד"ר קלאוברג, סבלו לרוב מעקרות מוחלטת ולנשים רבות, גם הפסקה גמורה בווסת, כתוצאה מפעולת החומר הקאוסטי על קרום ריר הרחם וכן דיכאון נפשי. העיקור, שלרוב בוצע בנשים בדרך פלילית גרם להן לשינויים בגופם ואף בנפשם! גם לחלק מהגברים אשר עברו תהליך

סירוס נמנעה היכולת להביא ילדים לעולם, וגם הם סבלו משינויים בגופם. אצל חולות מסוימות אובדן האפשרות ללדת ילדים פגע בכל סיכוייהן להשתקם ולהחלים אי פעם. אחת מאותן חולות אלו, שעברה ניסויים גניקולוגיים שגרמו לה לעקרות, עלתה לארץ ישראל וניסתה, יחד עם בן זוגה, להביא ילדים לעולם-ללא הצלחה. את הגינקולוג שבישר לה כי לא תוכל לעולם ללדת-ביקשה להרוג! היא הצטיידה בסכין וניסתה להורגו, מאז היא מאושפזת במחלקה פסיכו-גריאטרית של המרכז לבריאות הנפש אברבנאל בבת-ים, כמוה מאושפזים במחלקה מאה ועשרים ניצולי מחנות וגטאות, שעדיין לא הצליחו למצוא את הדרך להמשיך את חייהם אחרי השואה, חלקם ניצולים שעברו ניסויים קשים ואכזריים.

◇ כתוצאה מבדיקות העיניים הרבות, שכללו הזרקת חומרים רעילים לעיניי התאומים והגמדים סבלו הם מצריבה חריפה בעיניים, וברוב המקרים, הידרדרה ראייתם בצורה משמעותית. בכדי לתקן את הפגיעה היו זקוקים הם לניתוח, אשר גם הוא ברוב המקרים לא החזיר להם את ראייתם, ויצר מצב שבלעדי המשקפיים עיוורים הם לחלוטין.

◇ כתוצאה, מבדיקות הקול, שנערכו בעיקר בתאומים סבלו רבים מגרון נפוח ואיבוד הקול למספר ימים, בשלב מאוחר יותר סבלו רבים מהם מבעיות בדיבור וקוצר נשימה. לעיתים נתגלו אצל חלק מהקורבנות גידולים באזור מיתרי הקול, ואף לאחר טיפולים קשים וארוכים המשיכו לסבול הם מקשיים והפרעות בדיבור.

ניצולים רבים לקו במחלות קשות כתוצאה מהתנאים הלקויים שבהם נעשו הניסויים. אצל אחוז לא מבוטל מביניהם נתגלו גידולים באיברי הגוף השונים שבהם בוצע הניסוי. ברורה לכולנו העובדה כי חלק גדול מבין קורבנות הניסויים הרפואיים, מצאו את מותם באותם ניסויים אכזריים (לדוגמה, בניסוי שבו הכניסו אסירים לאמבטיית קרח, מצאו את מותם כשמונים עד תשעים אסירים מבין שלוש מאות האסירים שהשתתפו בו) כמו כן בניסויי העיקור, ניסויי העיניים, ניסויים שנעשו בגמדים, תאומים ובכל שאר הניסויים, מצאו קורבנות רבים את מותם בדרך אכזרית ביותר, מיותר לציין, על לא עוול בכפם!!

## משפט הרופאים

עם סיום מלחמת העולם השנייה נחתמה ב-8 במאי אמנה בידי שלושת המעצמות המנצחות: ארה"ב, בריה"מ ובריטניה לצורך העמדתם לדין של פושעי מלחמה מרכזיים מארצות הציר. האמנה נקראה אמנת לונדון, ומיד לאחר חתימתה נערכו מצד אחד, הכנות להפעלתו של בית דין צבאי בינלאומי שהופעל בעיר נירנברג שבגרמניה; ומצד שני, מאסרים של יתר החשודים וחקירתם כדי לעשות דין באמצעות בתי המשפט המקומיים או על מנת להסגירם לבעלי עניין והצדקה לכך. אל האמנה צורפה מגילת בית הדין שפירטה את המעשים הבאים אשר כלולים בסמכות שיפוטו של בית הדין:

א. פשעים נגד השלום: תכנון, הכנה, פתיחה או ניהול של מלחמה תוקפנית או של מלחמה המפרה בריתות, הסכמים או הבטחות.

ב. פשעי מלחמה כוללים הפרת דיני המלחמה ונהליה, מעשי רצח, מעשי אכזריות או גירוש ממקום למקום.

ג. פשעים נגד האנושות: רצח, השמדה, שיעבוד, הגליה ושאר מעשים בלתי אנושיים אחרים שבוצעו נגד אוכלוסייה אזרחית כלשהי לפני המלחמה או בשעתה. המונח "פשעים נגד האנושות" הוכנס בתחילה לכתבי האישום מסיבות טכניות, אבל מאז הוא מייצג פשעים שאין להם תקדים מבחינת היקפם.

ב-20 בדצמבר 1945 פרסמה מועצת הפיקוח של בעלות הברית בגרמניה את חוק מספר עשר, שמייפה את כוחם של המפקדים הצבאים של ארבעת אזורי הכיבוש להעמיד למשפט פלילי אנשים שיאשמו בתוקפנות, פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות. בעקבות חוק זה הקים משרד הממשל האמריקאי בגרמניה שישה בתי דין צבאיים שבהם נערכו שנים עשר משפטים המכונים "משפטי נירנברג הנוספים". במשפטים אלו הועמדו לדין ראשי הוורמאכט, ראשי משרד הממשלה של הרייך ונציגי הממסד הרפואי והמשפטי הגרמני, כאשר כל אחד מן המשפטים עסק בתחום מסוים.

המשפט הראשון נקרא "משפט הרופאים" הוא נפתח ב-25 באוקטובר 1946 בנירנברג (אותה עיר בה חוקקו את החוקים המפלים לרעה יהודים ב-1935). במשפט זה הועמדו לדין עשרים ושלושה רופאים וממלאי תפקידים בכירים בממסד הרפואי הנאצי ובצבא. עשרים מתוך העשרים ושלושה נאשמים היו רופאים, ותשעה עשר מהם מילאו תפקיד בכיר בממסד המדיני או בצבא. שישה עשר נמצאו אשמים על פי החוק הבינלאומי לענישת פושעי המלחמה. כולם נמצאו אשמים בתכנון, ניהול ועריכת ניסויים בבני אדם. ללא הסכמתם וזאת מתוך התאכזרות, גרימת עינויים קשים ורצח מתוכנן של חלק מקורבנותיהם בדם קר ומתוך מודעות מלאה למעשיהם. בית המשפט נירנברג ראה בניסויים הרפואיים פשע ששירת את המטרות האידיאולוגיות של המשטר. הוא גם קבע שלא היה כל הישג מדעי בניסויים הרבים שערכו הנאצים. שבעה מהנאשמים נידונו למוות: קרל ברנט, רודולף ברנדט, קרל גבהרט, יואכים מרגובסקי וולדימיר הובן. תשעה נידונו לתקופות מאסר שונות ושבעה יצאו זכאים בדין.

חלק מהאנשים שמילאו תפקידים מרכזיים בניסויים לא הועמדו למשפט, ואלה הם: ד"ר ארנסט גראוויץ (התאבד ב-1945), ד"ר הורסט שומאן, ד"ר זיגמונד רשר, פרופ' קרל קלאוברג הועמד למשפט על ידי הסובייטים ונידון לעשרים וחמש שנות מאסר, אך ב-1955 שחררוהו והחזירוהו לגרמניה במסגרת ההסכם שנחתם עמה. קלאוברג לא גילה כל סימני חרטה על מעשיו, ואף

התפאר ב"הישגיו המדעיים". באוקטובר 1955 הגיש הוועד המרכזי של הקהילות היהודיות בגרמניה תביעה לשלטונות מערב גרמניה להעמיד אותו לדין. הוא נעצר בידי המשטרה, אך זמן קצר לפני תחילת משפטו מת. ד"ר יוזף מנגלה נעלם בדרום אמריקה ועקבותיו לא נודעו. ד"ר ארנסט רוברט גרוויץ התאבד בתום המלחמה. **חשוב לציין** שרבים מהרופאים הזוטרים אשר לקחו חלק בניסויים בבני אדם במחנות, וכן רובם של האנשים אשר היוו חלק מהצוותים הרפואיים (כמו אחים ואחיות) לא הועמדו לדין מעולם.

## רשימת הנאשמים במשפט הרופאים, 1946, נירנברג

הנאשם	גזר הדין	התוצאה למעשה
קרל ברנט	מיתה	נתלה ב-1948
זיגפריד הנדלזר	מאסר העולם	עונשו הומתק ל-20 שנות מאסר
פאול רושטוק	זוכה בדין	
אוסקר שרדר	מאסר עולם	עונשו הומתק ל-15 שנות מאסר; שוחרר במרץ 1945.
קרל גנצקן	מאסר עולם	עונשו הומתק ל-20 שנות מאסר; שוחרר באפריל 1954
קרל גבהרט	מיתה	
קורט בלומה	זוכה בדין	
רודולף ברנט	מיתה	נתלה ב-1948
יואכים מרוגובסקי	מיתה	נתלה ב-1948
הלמוט פופנדיק	עשר שנות מאסר	שוחרר בינואר 1951
וולפרם זיורס	מיתה	נתלה ב-1948
גרהרד רוז	מאסר עולם	עונשו הומתק ל-15 שנות מאסר; שוחרר ביוני 1955
זיגפריד רוף	זוכה בדין	ב-1952 מונה לראש המכון לרפואה אווירונאוטית ב-1954 מונה לפרופסור באוניברסיטת בון.
הנס וולפנג רומברג	זוכה בדין	
גיאורג אוגוסט ולטץ	זוכה בדין	
קונרד שפר	זוכה בדין	
ולדימיר הופן	מיתה	נתלה ב-1948
הרמן בקר פרייזנג	20 שנות מאסר	עונשו הומתק לעשר שנות מאסר.
ויקטור ברק	מיתה	נתלה ב-1948
פריץ ארנסט פישר	מאסר עולם	עונשו הומתק ל-15 שנות מאסר; שוחרר במרץ 1945.
הרטה אوبرהויזר	20 שנות מאסר	שוחררה באפריל 1952

	זוכה בד"ן	אדולף פוקורני
	15 שנות מאסר	וילהלם בייגלבק



הנאשמים והסיניגורים ב"משפט הרופאים" בברבורג (9.12.1946).  
בספסל האחורי נראים יקטור בראק (השלישי משמאל) וואדולף פוקורני (השלישי מימין)



## כדאי לקרוא...



### "חוד השטן"

קורות משפחת הגמדים בניסויי ד"ר מנגלה באושוויץ  
אליזבט מושקוביץ

סיפורה המרתק של משפחת אוביץ מטרנסילבניה, משפחה יהודייה שמנתה עשרה אחים ואחיות אשר שבעה מתוכם היו גמדים. המשפחה ניהלה תיאטרון יהודי שנדד ברחבי אירופה וזכה לאהדה רבה. בתקופת השואה נשלחו הגמדים לאושוויץ ונבחרו על ידי ד"ר מנגלה כשפני ניסיון למחקריו השטניים בגמדים. תשומת לבו המיוחדת של מנגלה אליהם הצילה את חייהם, למרות כוונתו לחסלם, לאחר שימוצו בהם כל תהליכי הניסויים. את הסיפור מספרת אליזבט, אחת מבנות המשפחה, והוא עדות לגדולתה של הרוח האנושית ועל יכולתה להתגבר על פגמים גופניים ואכזריותם של אנשים.

מובלֵץ! קריאה נעימה!



### "הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ"

ד"ר מיקלוש ניסלי

הספר מספר את סיפורו של הרופא היהודי-הונגרי, ד"ר מיקלוש ניסלי, שהיה רופא-אסיר במחנה ההשמדה אושוויץ. ד"ר ניסלי נלקח בכורח על ידי ד"ר מנגלה בעת רדתו מהרכבת לשמש, עקב הכשרתו הרפואית, כפאתולוג ראשי של המחנה וכמומחה לנתיחת גופות אשר מנגלה השתמש בהם לניסוייו הרפואיים.

ניסלי מתאר ללא כחל ושרק את המציאות הזוועתית שמסביבו, את עבודתו הנוראית ואת חיו במחנה תחת איומיו המתמידים של ד"ר מנגלה. הסיפור לא קל לעיכול ויש בו תיאורים מחרידים, אך עם זאת הוא עדות ברורה וחד משמעית לזוועות שחוללו בני אדם בבני אדם אחרים באירופה בתקופת מלחמת העולם השנייה.

מובלֵץ! קריאה נעימה!

הספרים ניתנים להשאלה במכון ללימודי השואה ע"ש חדווה אייבשיץ ז"ל.

## כדאי לראות...



### "המדע וצלב הקרס"

במאית: ססקיה בארון. אנגליה. 60 דקות

הסרט הינו סרט תעודה הסוקר את הניסויים הרפואיים שעשו הנאצים בקורבנותיהם במלחמת העולם השנייה.

הוא מתייחס לרופאים-פושעים כמו ד"ר קרל קלאוברג וד"ר יוזף מנגלה בהרחבה; מביא עדויות של ניצולים, כמו זוג אחיות שמנגלה חשבם לתאומות וביצע בהם ניסויים, מספר את סיפורם ומתאר את השפעות הניסויים עליהם עד היום.

כמו כן הסרט מתייחס למשפט הרופאים הנאצים ונראים בו חלקים מסרט אותנטי שצולם במהלך המשפט, ובו מדברים הרופאים והקורבנות במהלך עדותם.

הסרט מעניין ומתמצת בצורה אותנטית את כל נושא הניסויים, מבצעם, קורבנותיהם, המקומות בהם נערכו, השלכותיהם ועונשם של הפושעים.

**מומלץ! צפייה נעימה!**

## סיכום

בתחילתו של העלון פתחנו בשבועת היפוקראטס, שמהווה את הקוד המוסרי של כל רופא, כלומר לטפל בחולה כמיטב יכולתו, לא לפגוע באיש ומעל לכל לשמור על חייו של כל אדם באשר הוא.

לאורך העלון ראינו כיצד הפרו הרופאים הנאצים את אותה שבועה שעליה נשבעו בתום לימודיהם.

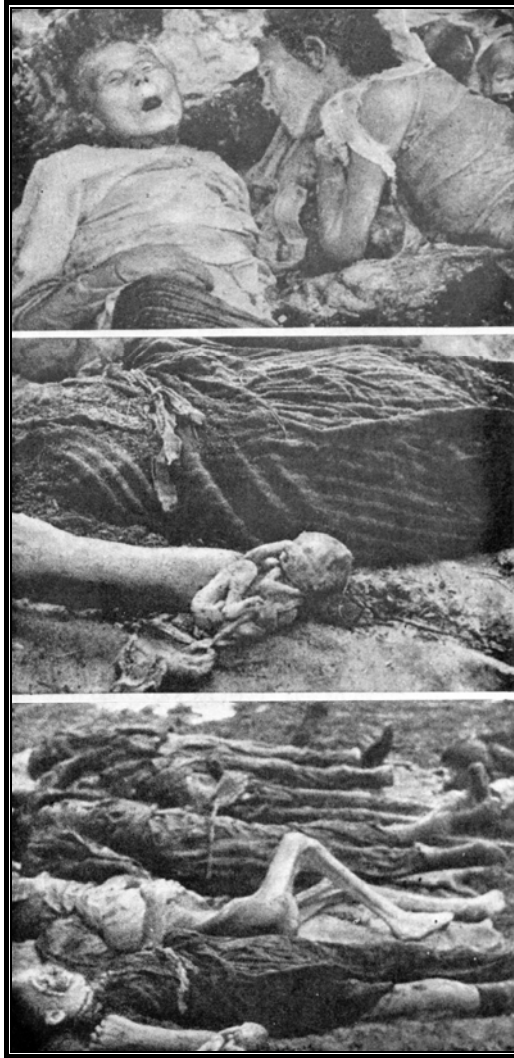
בניסוייהם המזוויעים בקורבנות חסרי האונים (אשר, בדיעבד, לא הניבו תוצאות מדעיות-רפואיות) נתנו הנאצים לסקרנותם המדעית, ובעצם, ליצרם החייתי להשתלט עליהם. אותם רופאים, שלכאורה היו אנשים לכל דבר, בעלי משפחות, הגיעו לדרגת שפל וקהות חושים שמילים כמעט לא יוכלו לתאר.

ד"ר מיקלוש ניסלי (כפי שכבר הוזכר, יהודי שנאלץ להיות עוזרו של מנגלה באושוויץ) סיפר כי באחת הפעמים שבהם ישב יחד עם ד"ר מנגלה ועלעל בתיקים ברפואיים של "שפני הניסיון"-התאומים, מצא מנגלה כתם שומן שבטעות הכתים את אחד התיקים הרפואיים, ד"ר ניסלי מספר כי מנגלה נעץ בו מבט רצחני ושאלו: "הייתכן שתטפל בגסות שכזו בתיקים אלה, אותם אני מטפח באהבה כה רבה?? מפיו של מנגלה יצאה המילה "אהבה", לא הייתי מסוגל לענות לו..." אומר ד"ר ניסלי, "שתקתי..."

## ביבליוגרפיה

- גוטליב, דן. רופא הס"ס ד"ר יוזף מנגלה: הפיכתו של רופא לפושע בהשפעת תקופה וחינוך. חיפה: המכון לדוקומנטציה, תשל"ג, 1972.
- "דאכאו", אנציקלופדיית השואה, כרך ב', 317-320.
- דבורז'צקי, מרק. אירופה ללא ילדים. ירושלים: יד-ושם, תשי"ט.
- דבורז'צקי, מרק. "המדע הרפואי והמצפון הרפואי", דפים רפואיים, י', כרך ב', ת"א, 1953.
- האקט, איימי; ליפטון רוברט. "רופאים נאצים", בתוך: בירנבאום מ. ואחרים, עורכים, אושוויץ-אנטומיה של מחנה מוות, ירושלים: יד ושם, 2003.
- יחיל, לני. השואה - גורל יהודי אירופה 1932-1945, כרך ב', ירושלים: ירושלים: יד ושם, 1987.
- כהן, נאוה. הניסויים הרפואיים כביטוי לאידיאולוגיה הנאצית. רמת גן: בר-אילן, תשמ"ז (עבודת תזה).
- ליפטון, רוברט. "רצח באמצעים רפואיים במחנה אושוויץ", הכנס הרביעי הבינלאומי של חוקרי השואה, ירושלים: ינואר 1980, עמודים 167-188.
- מושקוביץ, אליזבט. חסד השטן- קורות משפחת הגמדים בניסויי ד"ר מנגלה באושוויץ. תל אביב: עידנים, 1987.
- "משפטים, משפטי נירנברג", אנציקלופדיית השואה, כרך 3, 771-790.
- ניסלי, מיקלוש. הייתי עוזרו של ד"ר מנגלה באושוויץ. בני ברק: מר-לי, תשמ"ה.
- "ניסויים רפואיים", אנציקלופדיית השואה, כרך ד', 817-822.
- קוביצה, הלנה. "פשעיו של יוזף מנגלה", בתוך: בירנבאום מ. ואחרים, עורכים, אושוויץ-אנטומיה של מחנה מוות, ירושלים: יד ושם, 2003.
- קרומהולץ, רונית. ניסויים רפואיים בבני אדם בתקופת הנאצים. חיפה: ינואר, 1986.
- קרן, נילי. שואה מסע אל הזיכרון. תל אביב: ספרי ת"א, 1999.
- "רופאים נאצים", אינצקלופדיית השואה, כרך 5, 1150-1157.
- [www.Yad-Vashem.org.il](http://www.Yad-Vashem.org.il)
- [www.daat.ac.il](http://www.daat.ac.il)
- [www.bambili.com/bambili\\_news/katava](http://www.bambili.com/bambili_news/katava)

☒ מקורות מהם נלקחו התמונות בעלון.



לאחר הניסיונות